

JAARVERSLAG 2018

KB, Nationale Bibliotheek van Nederland
JAARVERSLAG 2018

Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

Bevoegd gezag nummer	20309
Statutaire naam	Koninklijke Bibliotheek
Juridische vorm	Publiekrechtelijke rechtspersoon
KVK nummer	27377634
Sector	Onderwijs gerelateerd

Statutair adres

Straatnaam	Pr. Willem-Alexanderhof
Huisnummer	5
Postcode	2595 BE
Vestigingsplaats	Den Haag

Correspondentieadres

Postbusnummer	90407
Postcode	2509 LK
Plaats	Den Haag

Website

<http://www.kb.nl>

Contactpersoon

Bestuurssecretaris	Gerard Bouwmeester
Per	Gerard.Bouwmeester@kb.nl
	+31 (0) 70 314 0463

LEESWIJZER

Met dit jaarverslag legt de Koninklijke Bibliotheek (KB) verantwoording af over het in 2018 gevoerde beleid en de in dat jaar behaalde resultaten. Het jaarverslag is bedoeld voor de Nederlandse overheid, in het bijzonder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarnaast wil de KB haar collega-instellingen en het publiek informeren over de activiteiten van de nationale bibliotheek. In dat kader zal tevens een publieksjaarverslag verschijnen.

Het jaarverslag is digitaal beschikbaar via de KB-website.

Inhoudsopgave

Bestuursverslag: woord vooraf	7
1. Bestuur en Organisatie	8
2. Wettelijke taken.....	9
3. Missie en visie	10
4. Beleidsverantwoording.....	11
4.1 Klanten: van jeugd tot wetenschap	11
4.1.1 Jeugdbibliotheek	11
4.1.2 Kunst van lezen	12
4.1.3 Online Bibliotheek.....	13
4.1.4 Programma ‘De Bibliotheek en basisvaardigheden’	13
4.1.5 Delpher.....	14
4.1.6 Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren	15
4.1.7 Tentoonstellingen & activiteiten	16
4.1.8 HackaLOD	16
4.1.9 Onderzoeksagenda	17
4.1.10 Samenwerking met wetenschappers.....	17
4.2 Collecties: duurzaam en vernieuwend.....	18
4.2.1 Naar een nieuw Digitaal Magazijn	18
4.2.2 Webarchivering: born digital collectievorming.....	19
4.2.3 Duurzame opslag Metamorfozebestanden door Nationaal Archief.....	19
4.2.4 Het metadatumvraagstuk	20
4.2.5 ICT with industry	20

4.3	Infrastructuur: stabiel en vernetwerkt	20
4.3.1	De informatievisie	20
4.3.2	Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem	21
4.3.3	Datawarehouse	22
4.3.4	Infrastructuur rond klanten (registreren en inloggen)	22
4.3.5	Haal meer uit het netwerkportfolio	22
4.4	Netwerken	23
4.4.1	Intensivering nationale strategie digitaal erfgoed	23
4.4.2	Ontmoetingen	23
4.4.3	Publicaties	24
4.4.4	Subsidies & beleidsvorming	25
5.	Organisatie & bedrijfsvoering	26
5.1	'Werken met woorden'	26
5.2	Personeel	26
5.2.1	Samenstelling personeel	26
5.2.2	Resultaat- en ontwikkelgesprekken	27
5.2.3	De Weetfabriek	28
5.2.4	Strategische personeelsplanning	28
5.2.5	Eigen regie op inzetbaarheid en verzuim	28
5.3	Digitale veiligheid & privacy	29
5.3.1	Versterking digitale veiligheid / informatiebeveiligingsbewustzijn	29
5.3.2	Implementatie AVG + positionering FG	29
5.4	Herhuisvesting & instandhouding	30
5.5	Financiën & treasury	31
6.	Continuïteitsparagraaf	32

7. Jaarrekening 2018.....	39
8. Controleverklaring onafhankelijke accountant	72
9. Bijlagen.....	77
Bijlage A: Prestatie-indicatoren KB / OCW.....	77
Bijlage B: Jaarverslag Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek	84
Bijlage C: Bijzondere aanwinsten	87
Bijlage D: Paragraaf Samenwerkingsverbanden	91
Bijlage E: KB in de pers.....	94

Bestuursverslag: woord vooraf

Met dit jaarverslag sluiten we de beleidsperiode 2015-2018 af. Een periode waarin we onze maatschappelijke waarde wisten te vergroten, door meer mensen te bereiken met de kracht van het geschreven woord. Een derde van de Nederlanders maakte gebruik van één van onze digitale diensten, bijvoorbeeld door het lezen van e-books, het gebruiken van gedigitaliseerde Nederlandse teksten of het genieten van onze digitale erfgoedcollecties. We werkten ondertussen aan het vernieuwen van de achterliggende digitale opslag en metadata van onze collecties. En we onderhielden en vernieuwden de infrastructuur die onze taken en die van onze netwerkpartners ondersteunt. We versterkten de netwerken met onze partners in wetenschap, erfgoed en openbare bibliotheken.

2018 was het jaar waarin we op diverse manieren de banden met onze netwerken nog weer nauwer hebben aangehaald. We denken aan de ondertekening van het e-lendingconvenant met veel partijen uit het boekenvak, waardoor we per 2019 nog meer en actuelere e-books aan kunnen bieden aan de leden van de Online Bibliotheek. We denken aan het memorabele Nationaal Bibliotheekcongres over het gebouw en de publieke ruimte, met 900 bezoekers. We denken aan het eerste lustrum van Delpher, gevierd met een gebruikersmiddag, een jubileumkrant en een expositie. We denken aan de succesvolle tentoonstellingen die we organiseerden in en met Museum Meermanno ('Porno op papier') en Museum Catharijneconvent ('Magische Miniaturen'). En we denken ook aan de feestelijke honorering van CLARIAH-PLUS, waaraan de KB als volledige partner is verbonden, waardoor we mee kunnen bouwen aan de nationale digitale infrastructuur voor de Geesteswetenschappen, en aan een heel ander netwerk door de uitnodiging van NWO deel te nemen aan het prestigieuze 'ICT with Industry'.

2018 was ook het jaar waarin we op verschillende manieren werkten aan het fundament voor de komende jaren. Concreet schreven we in 2018 *Werken met woorden*, het beleidsplan van de KB voor de vier volgende jaren. Het plan is gebaseerd op vier pijlers: het geschreven woord aan het werk zetten in de maatschappij, zorgen voor het geschreven woord, de infrastructuur van het geschreven woord organiseren en onze organisatie en netwerken ontwikkelen. We streven daarbij naar maatschappelijke impact en hebben in dat kader ons beleidsplan gekoppeld aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties op het gebied van Geletterdheid, Wetenschap, Erfgoed en Publieke Toegang tot Informatie. In het toekomstig meerjarenperspectief plaatsen we ook wat hieronder gezegd wordt over de herhuisvesting van de KB. Hoewel er ook in 2018 nog geen paal de grond in is gegaan, noch een steen gelegd, zijn er wel weer onmisbare stappen gezet om dit project, voor de KB ongekend qua omvang, impact en risico's, verder te brengen richting het einddoel: *state of the art* locaties voor ons publieks- en kantoorgebouw en ons boekenmagazijn. Gestage voortgang, terwijl we intussen ook het huidige KB-complex veilig en functioneel houden voor bezoekers en medewerkers.

Met plezier en trots bieden we u dit verslag aan, dat laat zien dat de Koninklijke Bibliotheek een bron van inspiratie en ontwikkeling blijft. We danken alle medewerkers en (die van) onze netwerkpartners voor hun bijdrage aan deze resultaten.

mr. T.H.J. (Tjibbe) Joustra
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

dr. E.J.B. (Lily) Knibbeler
Algemeen directeur

1. Bestuur en Organisatie

De KB kent een geschiedenis van ruim 200 jaar; zij is in 1798 opgericht als nationale bibliotheek. Sinds 1993 is de KB een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO), gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Met ingang van 1 januari 2015 zijn, naast de al relevante Wet op het Hoger Onderwijs (WHW), de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (Wsob) en de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen voor de KB van kracht geworden.

De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege (ABC). De taken en bevoegdheden van het ABC zijn vastgelegd in de WHW en gespecificeerd in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*. Het ABC vergaderde in 2018 zeven keer. Haar auditcommissie vergaderde vijf keer.

Binnen het kader van het door het ABC vastgestelde beleid berust de dagelijkse leiding van de KB bij de algemeen directeur, die verantwoording verschuldigd is aan het ABC. De algemeen directeur vormt samen met de sectorhoofden het directieteam van de KB. Het hoofd van de sector Innovatie & ICT is tevens plaatsvervangend algemeen directeur (en Chief Information Officer). De taken en bevoegdheden van de leden van het directieteam zijn vastgelegd in het *Directiestatuut*, vastgesteld op 20 oktober 2010 en sindsdien geldend.

De hoofdstructuur van de KB bestaat uit vier sectoren. Deze sectoren zijn ingedeeld naar werkprocessen, waarbij zoveel mogelijk gelijksoortige taken (met eenzelfde oriëntatie) op dezelfde plaats zijn ondergebracht. De sectorhoofden zijn verantwoordelijk voor de inzet van middelen en personeel binnen hun sector. Richtinggevend voor de periode 2015-2018 is het beleidsplan *De kracht van het netwerk* met de daarin beschreven strategische prioriteiten en voornemens.

Samenstelling Algemeen Bestuurscollege in 2018

mr. T.H.J. Joustra (voorzitter, eerste termijn, tot 25 november 2020)

mr. drs. L. Jongsma (tweede termijn, tot 1 mei 2018)

mr. F. Leeflang (eerste termijn, 1 november 2023)

prof. dr. F.M.G. de Jong (tweede termijn, tot 1 november 2019)

dhr. W. van der Stelt (eerste termijn, tot 17 december 2019)

dr. K. Veling (eerste termijn, tot 1 januari 2021)

Samenstelling directieteam in 2018

dr. E.J.B. Knibbeler (algemeen directeur)

ir. M.J. van den Berg (sectorhoofd Innovatie & ICT, plv. algemeen directeur)

dr. H.A. Balk (sectorhoofd Marketing & Diensten)

drs. J. W. van Wessel (sectorhoofd Verwerking & behoud)

dhr. E. Boot M.Sc. (sectorhoofd Bedrijfsvoering)

2. Wettelijke taken

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5) en de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob, Art. 9) beschrijven de taken en het werkterrein van de KB. Deze komen samen in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*. Dat bestuursreglement vat de taken van de KB als volgt samen (Art. 2.2):

‘De Koninklijke Bibliotheek is als nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en heeft in ieder geval tot taak:

- a. De informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek, het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf;
- b. het aansturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door:
 1. afstemming en coördinatie;
 2. educatie, informatie en reflectie; en
 3. vertegenwoordiging en promotie;
- c. het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek; en
- d. het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap;
- e. het zorg dragen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en digitale publicaties;
- f. het bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkterrein;
- g. het verrichten van onderzoek, gericht op de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het in de wet genoemde terrein;
- h. het zorg dragen voor landelijke programma’s voor conservering en digitalisering;
- i. het bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de duurzame toegankelijkheid van digitale wetenschappelijke publicaties;
- j. het bevorderen van de afstemming met overige wetenschappelijke bibliotheken in en buiten Nederland;
- k. het bevorderen van de samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen op haar werkterrein;
- l. het bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkterrein.’

In *De kracht van het netwerk* (beleidsplan 2015-2018) heeft de KB haar strategie ter concretisering van deze taken beschreven conform de wettelijke verplichting (WHW, Art. 2 en 2.2a, lid 1 en Wsob, Art. 19.3).

3. Missie en visie

Missie: de kracht van het geschreven woord

De KB is de nationale bibliotheek van Nederland: vanuit de kracht van het geschreven woord dragen wij bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Dit doen we samen met vele partners in het domein van de openbare bibliotheken, het erfgoed en de wetenschap. Als nationale bibliotheek maakt de KB de bibliotheekcollectie-Nederland zichtbaar, bruikbaar en houdbaar. De vrije toegang tot dit gezamenlijke bezit van publiek gefinancierde bibliotheken zorgt ervoor dat mensen op nieuwe ideeën worden gebracht en op elkaars inzichten kunnen voortbouwen.

Visie: de kracht van het netwerk

De kwaliteit van de keten van publieke toegang tot informatie en het bestaansrecht van organisaties daarbinnen wordt bepaald door hun missie en de positie die ze innemen in de netwerken waarin zij opereren. Dit uitgangspunt vraagt om goede kennis van de eigen rol en die van anderen om op basis daarvan te handelen. De KB gaat bij de uitvoering van haar taken uit van de kracht van haar netwerk.

4. Beleidsverantwoording

Met dit jaarverslag legt de KB verantwoording af over de beleidskeuzes die zijn gemaakt en uitgevoerd in 2018, het laatste jaar onder het meerjarenbeleidsplan *De kracht van het netwerk*. Die beleidsperiode begon met voor de KB ongekend grote veranderingen. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) – met daarin veel en nieuwe taken voor de KB – werd van kracht, de stichtingen Bibliotheek.nl (BNL) en Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) en het sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) integreerden in de KB en (daarmee) verdubbelden zowel ons personeelsbestand als onze begroting. Deze veranderingen creëerden nood en momentum om ook de strategische focus van de KB te veranderen. *De kracht van het netwerk* is de getuigenis van de ambities die we eind 2014 hadden met de nieuwe organisatie en de kernpunten die we erin formuleerden zijn sindsdien onze leidraad: met de klant steeds op het netvlies realiseren we in samenwerking met onze netwerkpartners in de domeinen erfgoed, wetenschap en openbaar bibliotheekstelsel de Nationale Digitale Bibliotheek (NDB). Met die NDB, de optelsom van onze inspanningen met onze netwerkpartners om digitale diensten te leveren op het gebied van lezen, leren en onderzoek, bereikten we in 2018 een derde van de volwassen Nederlanders. Aan het begin van de beleidsperiode was dit minder dan een op de vijf Nederlanders. We zien dit als een aanmoediging om de ingezette lijn voort te zetten.

4.1 Klanten: van jeugd tot wetenschap

Het verwezenlijken van de NDB heeft de hoogste prioriteit in de beleidsperiode 2015-2018. De NDB is het totaal van onze inspanningen die het mogelijk maken dat alle klanten optimaal gebruik kunnen maken van de digitale collecties van alle publiek gefinancierde bibliotheken en erfgoedinstellingen. Aan de NDB zijn zes klantdoelstellingen verbonden die wij in samenwerking met onze partners realiseren. De nationale digitale bibliotheek verbindt aan de achterkant de toegang tot collecties op het gebied van wetenschap, erfgoed en algemene ontwikkeling, zodat deze voor de klant beschikbaar komen voor lezen, leren en onderzoek. In het volgende schetsen we onze activiteiten en resultaten in 2018, van de klantgroep jeugd opbouwend tot de klantgroep wetenschap. We presenteren daarbij ook ‘fysieke activiteiten’, om aan te tonen dat een beleidsprioriteit op het digitale vlak niet betekent dat we ons tot digitale activiteiten beperken.

4.1.1 Jeugdbibliotheek

In juli 2018 is de website www.jeugdbibliotheek.nl gelanceerd. Deze website is speciaal gericht op kinderen en jongeren van 0-18 jaar, met als doel het verbeteren van lees- en mediavaardigheden. Op de site vinden de gebruikers alles wat de (openbare) Bibliotheek voor hen te bieden heeft, en waar je deze producten kunt ‘ophalen’. Voor fysieke boeken wordt doorverwezen naar de lokale Bibliotheek, voor e-books en luisterboeken naar de online Bibliotheek, en voor overige (educatieve) content wordt doorverwezen naar de site van een externe leverancier.

De website wordt voor en door kinderen en jongeren ontwikkeld. Zo zijn in 2018 diverse onderzoeken gedaan onder de doelgroep. De KB onderzoekt daarmee behoeftes die spelen bij de doelgroep, zodat

deze doorvertaald worden in de producten en diensten. De huidige website wordt ook constant getest en gemonitord.

Niet alleen biedt de KB de website direct aan kinderen en jongeren aan, ook lokale Bibliotheken kunnen onderdelen van de website op hun eigen lokale bibliotheekwebsite gebruiken. Middels blauwdrukken die worden aangeboden via de 'Website as a Service' (WaaS), kunnen de Bibliotheken hun digitale jeugdhoeke inrichten. De content op deze pagina's wordt wekelijks ververs, dus Bibliotheken hoeven zelf niet actief redactie te voeren op deze pagina's.

In totaal bezochten ruim 450.000 kinderen en jongeren de website in 2018, gemeten in de periode juli t/m december. De pagina's voor de leeftijden 12-15 jaar en 15-18 jaar worden het meest bezocht.

4.1.2 Kunst van lezen

In 2018 is het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (een samenwerking tussen de KB en Stichting Lezen), als onderdeel van het actieprogramma Tel mee met Taal, met een jaar verlengd tot eind 2019. In maart 2019 zal het ministerie, mede op basis van de evalueatie, de Tweede Kamer informeren over het vervolg voor de komende jaren.

Bereik kinderen 0-12 jaar

Kunst van Lezen geeft met de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school invulling aan het onderdeel leesbevordering in het kader van de preventieve aanpak van laaggeletterdheid. Deze bibliotheekprogramma's groeiden in 2018 verder door. De hoofddoelstelling van Tel mee met Taal luidde: Eind 2018 zijn in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.

Op basis van de inventarisaties via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP) is eind 2018 gebleken dat deze hoofddoelstelling is bereikt. In totaal werden 1.029.000 kinderen tussen de 0 en 12 bereikt met BoekStart, de Bibliotheek op school Primair Onderwijs (samen ruim 820.000 kinderen) en overige educatieve dienstverlening van Bibliotheken in gebieden waar Bibliotheken niet werken met BoekStart en/of de Bibliotheek op school.

Bereik basisbibliotheken

Vrijwel alle basisbibliotheken doen mee aan BoekStart voor baby's en 80% (118 van de 147 basisbibliotheken) doet mee aan Boekstart in de kinderopvang. Aan de Bibliotheek op school PO doen 128 basisbibliotheken mee (87%). Aan de Bibliotheek op school VO (met name vmbo) doen 56 basisbibliotheken mee (39%). In vrijwel alle bibliotheken wordt gewerkt via een leesbevorderingsnetwerk. Met deze bereikpercentages worden voor de meeste onderdelen de doelstellingen voor wat betreft bereik basisbibliotheken van Tel mee met Taal behaald.

4.1.3 Online Bibliotheek

Een van onze grootste en meest zichtbare digitale diensten is de online Bibliotheek, de merknaam voor de landelijke digitale openbare bibliotheek. De online Bibliotheek groeide in 2018 op veel fronten sterk. Een belangrijke mijlpaal werd in juni bereikt: toen werd het 10 miljoenste e-book uitgeleend sinds de start in 2014. In 2018 werden meer dan 3,5 miljoen e-books geleend, een groei van ruim negen procent ten opzichte van het jaar ervoor. Nieuwe inspiratiepagina's op de website en een eigen e-bookspanel dat wekelijks e-books tipt droegen daar aan bij. Het aantal actieve e-booklezers nam met 6,5 procent toe tot ruim 227.000 lezers. Daarbinnen groeide het aantal actieve leden met een digitaal lidmaatschap met maar liefst 68 procent.

De collectie e-books groeide van ruim 18.000 tot meer dan 22.000 titels. Dat betekent dat meer dan 40 procent van de in Nederland beschikbare (Nederlandse, literaire) e-books via de online Bibliotheek te leen is. Een bijzondere toevoeging was een deel van het inmiddels gedigitaliseerde fonds van Uitgeverij Kluitman (o.a. de bekende *Kameleon*-boekjes). De komende jaren zal de omvang van de online Bibliotheek blijven toenemen, ook met actuelere titels, mede door het in oktober afgesloten e-lendingconvenant.

Binnen de online Bibliotheek zaten in 2018 vooral ook de luisterboeken in de lift. Het aantal actieve luisterboekluisteraars nam met 25 procent toe tot 123.000. Het aantal gedownloade luisterboeken steeg met 36 procent tot 1,2 miljoen, bij een verdubbeling van de collectie naar meer dan 2.000 titels.

4.1.4 Programma 'De Bibliotheek en basisvaardigheden'

Het programma de Bibliotheek en basisvaardigheden stimuleert bibliotheken bij de dienstverlening rond basisvaardigheden, samen met hun partners. Nagenoeg alle bibliotheken hebben inmiddels aanbod rond taal- en digitale vaardigheden, en ruim de helft biedt dienstverlening op het gebied van werk en inkomen. De overige domeinen - rekenen, gezondheid en financieel-juridisch - groeien. Doel is om mensen te helpen hun basisvaardigheden te verbeteren en zelfredzamer te worden. Daarnaast wil het programma de groep kwetsbare burgers die niet 'leerbaar' is een hulpstructuur bieden waar zij terechtkunnen voor informatie of worden doorverwezen naar maatschappelijk dienstverleners die hen verder kunnen helpen. De kracht van de Bibliotheek ligt hierbij in het non-formele aanbod, het laagdrempelige en neutrale karakter en de persoonlijke begeleiding.

Hoger bereik

De diverse doelgroep (senioren, laaggeletterden NT1 en NT2; in totaal 4 miljoen mensen) vindt nog niet automatisch de weg naar de Bibliotheek. Dit geldt met name voor NT1'ers (Nederlands als moedertaal). In 2018 was hoger bereik dan ook een belangrijk thema. Tien pilot-bibliotheken probeerden diverse aanpakken en samenwerkingsvormen uit, met partners en vooral met kwetsbare mensen zelf. De ervaringen zijn gebundeld in een uitgebreide strategiekits Hoger bereik, die bibliotheken helpt om een aanbod met activiteiten op te zetten. De pilotresultaten en strategiekits werden gepresenteerd tijdens de landelijke dag Basisvaardigheden op 8 november. De pilot-bibliotheken hebben met hun nieuwe

aanpakken ook daadwerkelijk meer (kwetsbare) burgers bereikt. Bibliotheken krijgen ook de komende tijd ondersteuning bij het bereiken van deze doelgroepen.

Samenwerking met Belastingdienst

2018 was het derde jaar van samenwerking met de Belastingdienst. Bibliotheken hebben hiervoor met subsidie dienstverlening opgezet. En met succes. Zij bieden allemaal computer- en printfaciliteiten voor belastingaangifte. Ook kunnen minder-digivaardigen cursussen volgen. En daarnaast boden nagenoeg alle bibliotheken belastingspreekuren aan of verwezen hiervoor door naar hun samenwerkingspartners. Zij hielpen in 2018 zo'n 8.500 mensen met hun aangifte. Begin vernieuwden de Belastingdienst en KB de samenwerkingsovereenkomst voor vier jaar: in de komende jaren ligt de nadruk vooral op de spreekuren en een groter bereik onder kwetsbare burgers.

Digitale inclusie

De succesvolle samenwerking met de Belastingdienst is goed opgemerkt. Het jaar 2018 stond in het teken van de opbouw van samenwerking tussen acht uitvoeringsorganisaties van de overheid, KB en bibliotheken. Samen dienden zij het plan 'Digitale Inclusie: ondersteuning voor kwetsbare burgers' in. De aanvraag is door de staatssecretaris toegekend en de uitvoering gaat in 2019 van start. Deze inzet past in de maatregelen die de overheid neemt om te zorgen dat iedereen kan meedoen in de digitale samenleving. De inspanningen van bibliotheken en KB rond basisvaardigheden hebben gemaakt dat bibliotheken, en specifiek het programma Bibliotheek en basisvaardigheden, worden genoemd in het kabinetsbeleid voor de Nederlandse Digitaliseringsstrategie en de Agenda Digitale Overheid, en in de daarop volgende Kamerbrief 'digitale inclusie – iedereen moet kunnen meedoen'. Doel van het plan Digitale Inclusie is om de komende drie jaar minder-digivaardige mensen met vragen rondom de digitale overheid bij de Bibliotheek verder te helpen via cursussen, informatie of doorverwijzing naar maatschappelijke partners.

4.1.5 Delpher

Delpher bestond in 2018 alweer vijf jaar. In de afgelopen jaren groeide Delpher uit van een vrij basale website tot de volwaardige dienst die het nu is, met ruim 100 miljoen gedigitaliseerde pagina's afkomstig van 107 verschillende erfgoedinstellingen in binnen- en buitenland, die allemaal op verschillende manieren doorzoekbaar zijn. Het jubileum werd in november gevierd met een dag waarop bijna 100 enthousiaste Delphergebruikers een kijkje achter de schermen mochten nemen. Er waren lezingen, rondleidingen langs de verschillende afdelingen en door de magazijnen van de KB, gesprekken met het ontwikkelteam en de kans om de mensen achter Delpher te ontmoeten. Ter gelegenheid van het eerste lustrum verscheen ook een speciale Delpherkrant met bijzondere vondsten en hoogtepunten van de afgelopen jaren.

In 2018 is het zoeken met Delpher sterk verbeterd. Er werd bijvoorbeeld een nieuwe versie van het zoekplatform in gebruik genomen, waardoor het zoekalgoritme van Delpher nu nog beter werkt. Ook zijn er diverse metadata-inconsistenties opgelost en zijn er extra zoekmogelijkheden toegevoegd. Zo kun je nu bijvoorbeeld heel eenvoudig zoeken in de collecties van kinderboeken en telefoonboeken.

Daarnaast is Delpher in 2018 helemaal toegankelijk gemaakt via het toetsenbord (en dus niet meer deels louter via klik- of scrollopties), zodat we nog voordat de wet formeel van kracht is, al voldoen aan alle toegankelijkheidseisen die binnenkort aan websites worden gesteld. Ten slotte is de juridische status van de documenten in Delpher voor klanten eenvoudiger vindbaar gemaakt en zijn er privacyvoorwaarden opgesteld en gepubliceerd.

Achter de schermen van Delpher is er het afgelopen jaar hard gewerkt aan het verrijken van de Delpherkrantencollectie met extra informatie. Zo kan er in de toekomst in Delpher bij namen van bekende personen, gebeurtenissen of locaties, relevante informatie uit Wikipedia of wikidata getoond worden. Nieuwe links bieden nog meer toegang tot relevante informatie buiten het eigen Delpher-domein. Ten slotte is er gewerkt aan het toevoegen van geografische locaties aan krantenartikelen, waardoor we de krantenartikelen straks niet alleen in een lijst, maar ook op een kaart kunnen weergeven. Het zoeken naar veelvoorkomende achternamen wordt een stuk eenvoudiger wanneer je de zoektocht ook geografisch kunt beperken!

4.1.6 Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis van de vroegste tijd tot heden. De collectie representeert het hele Nederlandse taalgebied en komt tot stand door een samenwerking tussen de Taalunie, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de KB. De KB neemt het grootste deel van de uitvoerende werkzaamheden voor haar rekening en zorgt ervoor dat de DBNL past binnen de KB-strategie. Financiering is afkomstig van de Taalunie. De Vlaamse Erfgoedbibliotheek neemt eveneens enkele uitvoerende taken op zich en vertegenwoordigt de Vlaamse stem in de DBNL.

In 2018 is een nieuwe beleidsperiode ingegaan en is gestart met de uitvoering van de afspraken in het DBNL Beleidsplan 2018-2020. Dit beleidsplan richt zich op het optimaliseren van het gebruik van de DBNL-collectie in Vlaanderen, Nederland en daarbuiten, in verschillende vormen en via verschillende kanalen.

De DBNL-collectie groeide in 2018 met bijna 300.000 pagina's. De meest in het oog springende toevoegingen waren het volledige werk van Multatuli en het *Lexicon van literaire werken*, een omvangrijk naslagwerk waarin de belangrijkste literaire werken besproken worden die vanaf 1900 verschenen zijn in Nederland en Vlaanderen. In totaal waren er op 31 december 2018 ruim 16.000 titels beschikbaar in de DBNL, met een totale omvang van ruim 4,5 miljoen pagina's. Het aantal beschikbare e-books nam toe van zo'n 3.500 naar ruim 4.700.

DBNL is een van de best bezochte diensten van de KB. Het gebruik van de DBNL is vrij stabiel op ruim vier miljoen bezoeken per jaar. De DBNL bereikte in 2018 zo'n negen procent van de Nederlandse bevolking. Ongeveer 10% van de bezoeken in 2018 resulteerde in het downloaden van een e-book. Een aanzienlijk deel van de DBNL-gebruikers is afkomstig uit het buitenland: behalve in Nederland en België, wordt DBNL vooral in de voormalige koloniën van Nederland, de Verenigde Staten en Europa goed

gevonden. Daarnaast werden (gedeelten van) de DBNL-datasets in 2018 gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek in uiteenlopende vakgebieden: van geschiedenis tot computationele linguïstiek.

4.1.7 Tentoonstellingen & activiteiten

In 2018 participeerde de KB in meer dan 25 tentoonstellingen in binnen- en buitenland, waarbij ongeveer 250 collectie-items tentoongesteld werden. In aanvulling daarop stelden we in de KB in negen verschillende tentoonstellingen bijna vierhonderd werken voor aan het publiek. Twee tentoonstellingen vielen het afgelopen jaar zeer in het oog en werden in de media lovend besproken. De meeste media-aandacht was ongetwijfeld voor de tentoonstelling ‘Porno op papier, taboe en tolerantie door de eeuwen heen’, met Museum Meermanno in het Huis van het Boek. Aan de hand van honderden boeken en tijdschriften werd de relatie tussen porno en maatschappij gelegd, met aandacht voor slingerbewegingen tussen taboe en tolerantie, openheid en geslotenheid. De tentoonstelling viel samen met de verwerving door de KB van de collectie erotica en pornografie van Bert Sliggers, begin maart.

De tweede succestetentoonstelling van 2018 – eveneens in het voorjaar – was ‘Magische miniaturen’, een tentoonstelling in en met het Utrechtse Museum Catharijneconvent, die 30.000 bezoekers trok. Deze tentoonstelling bracht de allermooiste exemplaren uit vijftien Nederlandse collecties (waaronder die van de KB) samen en bood een uitgelezen kans om deze kwetsbare topstukken van heel dichtbij te bekijken. De getoonde manuscripten werden gemaakt in de Zuidelijke Nederlanden in de periode van de tiende tot de zestiende eeuw. De vakkundig gemaakte en tot in detail uitgewerkte bloemenranken, jonkvrouwen, ridders, aapjes, vogels, fabeldieren, vlinders en konijnen geven bovendien een kijkje in het kleurrijke leven van de middeleeuwen. Ook kenners oordeelden dat het heel bijzonder is dat er zoveel miniaturen van dit niveau tegelijkertijd in één museum te zien zijn. *NRC Handelsblad* gaf de tentoonstelling en de bijbehorende catalogus liefst vijf (van de vijf) sterren en nam het op in het jaaroverzicht als een van de beste tentoonstellingen in Nederland in 2018.

Tentoonstellingen als deze zijn bij de KB geregeld aanleiding om gelieerde activiteiten te ontplooiën. Naar aanleiding van de tentoonstelling ‘Magische miniaturen’ organiseerden we bijvoorbeeld het symposium ‘Meesterwerk. Miniatuurkunst in de Zuidelijke Nederlanden’, een middag waarop gerenommeerde experts (waaronder onze huidige conservator middeleeuwse handschriften en een van zijn voorgangers) diverse aspecten van de Zuid-Nederlandse miniatuurkunst belichtten. Een vergelijkbare ‘cross-over’ was het eerste KB Café in september, waar we een boekpresentatie (*De Canon van Nederland in de Koninklijke Bibliotheek. Vijftig boeken bij vijftig vensters*), een lezingmiddag met experts en de opening van een tentoonstelling in onze eigen tentoonstellingsruimte combineerden.

4.1.8 HackaLOD

Op 9 en 10 februari 2018 organiseerde de KB met partners uit het Netwerk Digitaal Erfgoed en het Rijksmuseum de zogenaamde HackaLOD: dé culturele Linked Open Data hackathon van 2018. Ontwikkelaars met creatieve ideeën werden uitgedaagd om in 24 uur nieuwe toepassingen te maken door verschillende erfgoedcollecties met elkaar te verbinden. Net als de vorige editie in Utrecht was de

locatie weer bijzonder: de monumentale Posthoornkerk van P.J.H. Cuypers in het centrum van Amsterdam. Programmeurs konden in dit rijksmonument werken in het koor, bij het biechthokje of in de gewelven. De juryprijs werd gewonnen door een team van het DHLab van de KNAW. Het team maakte de Jamie LODiver: een linked data toepassing waarmee recepten uit Allerhande gekoppeld waren met onder andere de kranten van de KB en inhoudelijk geanalyseerd waren met behulp van machine learning. De publieksprijs ging naar de Universiteitsbibliotheek Leiden voor hun app de 'Prentenmepper'. Hiermee kunnen spelers gebouwen op prenten opzoeken in de stad waar ze zijn, een foto ervan maken en de geocoördinaten toevoegen aan de prent.

4.1.9 Onderzoeksagenda

In maart presenteerde de KB haar eerste KB Onderzoeksagenda. In de Onderzoeksagenda zijn vijf onderzoeksthema's vastgesteld waarop de KB zich de komende vier jaar zal richten om onze kernactiviteiten zo goed mogelijk uit te kunnen voeren. Dit willen we niet alleen doen, maar samen met onze netwerkpartners uit de wetenschap, het erfgoedveld en bedrijfsleven. De Onderzoeksagenda is tot stand gekomen na een groot aantal gesprekken met experts binnen en buiten de Koninklijke Bibliotheek. Dankzij die gesprekken hebben we zes trends geïdentificeerd die terugkomen in elk van de onderzoeksthema's. Die trends zijn: 1) toepasbaarheid van kunstmatige intelligentie, 2) gebruik en reflectie op het gebruik van big data, 3) toenemend belang van privacy & security, 4) veranderingen in het uitgeef- en publicatielandschap, 5) meer rekenschap geven voor je activiteiten als (semi-) publieke organisatie, en 6) de verdere ontwikkeling van de participatie- en zelfredzame samenleving. Onze vijf thema's zijn de volgende:

- Thema 1: Informatiemaatschappij: Welke rol speelt de KB in een mondiale informatiesamenleving?
- Thema 2: Publicaties: Hoe definiëren we 'het geschreven woord', wat zijn de publicaties van de toekomst?
- Thema 3: Ontsluiten en delen: Hoe verbeteren we onze collecties? Hoe en waar stellen wij die beschikbaar?
- Thema 4: Klant: Wat doen onze klanten met onze diensten, programma's en collecties?
- Thema 5: Impact: Hoe weten we welke invloed onze activiteiten hebben in de maatschappij?

4.1.10 Samenwerking met wetenschappers

In 2018 kon de KB vieren dat NWO liefst 13,8 miljoen euro toekende aan CLARIAH PLUS, het samenwerkingsproject voor de ontwikkeling van een nationale digitale infrastructuur voor de geesteswetenschappen. De KB is partner in het consortium dat zich onder leiding van het Huygens ING heeft gecommitteerd aan CLARIAH. De toekenning vindt plaats in het kader van de Nationale Roadmap voor Grootschalige Wetenschappelijke Infrastructuur. In de afgelopen vier jaar is door het consortium in het CLARIAH CORE-project de basis gelegd van de CLARIAH-infrastructuur. Omdat de CLARIAH-infrastructuur een integraal onderdeel is van de Europese CLARIN- en DARIAH-initiatieven speelt Nederland internationaal een vooraanstaande rol in de ontwikkeling van een Europese infrastructuur

voor de geesteswetenschappen. Dankzij deze toekenning kan Nederland die rol in de komende jaren bestendigen en verder uitbouwen. CLARIAH CORE richtte zich speciaal op taalkunde, sociaaleconomische geschiedenis en mediastudies. Nu wordt daaraan in CLARIAH PLUS infrastructuur toegevoegd voor de disciplines die teksten niet op de gebruikte taal, maar op de inhoud bestuderen. Bijvoorbeeld letterkunde, geschiedenis, maar ook filosofie en theologie. Zakelijk betekent de toekenning een vergoeding aan de KB van tachtig maanden, grofweg geraamd op 600k. Dit gaat om een indicatieve vergoeding, omdat binnen het project periodiek bekeken wordt welke partij de meest gereede is om een bepaalde taak uit te voeren. De de facto toekenning aan de KB kan daarom zowel hoger (als we meer gaan doen) als lager (als we minder gaan doen) zijn.

Ook op andere vlakken werkte de KB samen met wetenschappers. Een belangrijk voorbeeld daarvan zijn de fellow- en 'researchers-in-residence'-programma's. Prof. dr. Joep Leerssen was de veertiende KB/NIAS-fellow. Hij rondde in januari zijn fellowship af met een openbaar college over de uitkomsten van zijn onderzoek. Hij liet daarin de ontwikkelingen en de breuklijnen zien in de nationale (cultuur)geschiedenis en literatuur. Met de digitale bestanden uit onder meer Delpher en de DBNL destilleerde hij een 'citatie-index' van de Nederlandse letteren en cultuur.

In het 'researchers-in-residence'-programma nodigt de KB sinds 2014 startende en talentvolle wetenschappers uit om een aantal maanden door te brengen op de afdeling Onderzoek van de KB. Dit jaar waren dat Antoine Peris en dr. Cynthia Liem, beiden werkzaam bij de TU Delft. Peris, promovendus bij de sectie Urban en Regional Research in de Architecture and the Built Environment faculteit, onderzocht in het eerste halfjaar met behulp van slimme computertechnieken hoe de beeldvorming van steden in lokale en nationale kranten zich heeft ontwikkeld. Liem, pianist en universitair docent bij de Multimedia Computing Group van de faculteit Informatica, hield zich in het tweede halfjaar bezig met het traceren van verwijzingen naar muziekstukken in de gedigitaliseerde kranten van Delpher en werkte aan een eventuele koppeling naar de catalogus van Muziekweb van de Centrale Discotheek Rotterdam.

4.2 Collecties: duurzaam en vernieuwend

4.2.1 Naar een nieuw Digitaal Magazijn

De realisatie van een nieuw Digitaal Magazijn – voorheen en elders ook wel bekend als het e-Depot van de KB – is in 2018 een stuk dichterbij gekomen. De huidige voorziening van het e-Depot dateert uit 2009, is aan vervanging toe en vraagt om schaalvergroting. Daartoe is in 2017 een vernieuwingstraject opgestart, wat in 2018 is omgezet naar een programma. In dat programma zijn de eisen en wensen die de KB aan haar nieuwe Digitaal Magazijn stelt gedefinieerd. Twee belangrijke aanbestedingen zijn daarmee grondig voorbereid: die van de storage- en serverinfrastructuur (inclusief het service en onderhoud daarvan) en het digitaal preservingssysteem. Daarnaast wordt beoogd in 2019 het 'Core Trust Seal' te verwerven, het internationale keurmerk voor betrouwbare digitale opslag. Een andere in 2018 bereikte mijlpaal is het vaststellen van een meerjarenprogrammabegroting.

Gedurende het vernieuwingstraject blijft de huidige voorziening gewoon in gebruik en worden publicaties middels de lopende productiestromen verwerkt en duurzaam opgeslagen, sinds 2017 inclusief e-books, aangeleverd via een Nederlandse distributiepartner, en open access-publicaties, die automatisch opgehaald worden uit de vrij toegankelijke databanken van de universiteitsbibliotheken. De workflow om die in het Digitaal Magazijn op te slaan is in 2018 verbeterd.

4.2.2 Webarchivering: born digital collectievorming

De KB bewaart een selectie van websites van cultuurhistorisch belang van en over Nederland. De eerste site werd door de KB in 2007 gearchiveerd. Eind 2018 werd de mijlpaal van de 15.000ste gearchiveerde site bereikt. De KB is daarmee het grootste webarchief van Nederland en ook één van de grotere webarchieven in de wereld met een Nederlandse collectie. De totale omvang is inmiddels bijna 36 TB en de collectie bevat niet minder dan 407.575.930 files. Daarmee redde de KB bijvoorbeeld de laatste nog online zijnde websites van een van de oudste internetproviders van Nederland (Euronet-Intranet). Meer in het algemeen hebben we hiermee niet alleen een groot aantal webincunabelen of “webwiegedrukken” opgespoord, maar ook kunnen bewaren in onze collectie. De mooiste vondst was de oudste nog online zijnde website van een politieke partij (D66) uit 1998.

Daarnaast moeten twee bijzondere lanceringen worden genoemd. Op de eerste plaats is dat de lancering van het nationaal register webarchieven met de netwerkpartners van het Netwerk Digitaal Erfgoed. Alle metadata van gearchiveerde websites in Nederland zijn nu op één digitale locatie te vinden. <https://www.registerwebarchieven.nl/> Ten tweede is dat de relaunch van de webarchiveringssoftware WebCurator Tool tijdens IIPC congres in Wellington (Nieuw Zeeland) als resultaat van succesvolle samenwerking tussen Nationale Bibliotheek Nieuw Zeeland en KB. Beide zijn het resultaat van intensieve samenwerking binnen de KB en tussen de KB en haar (inter)nationale netwerkpartners.

4.2.3 Duurzame opslag Metamorfozebestanden door Nationaal Archief

Programma Metamorfoze zorgt voor het behoud van papieren erfgoed, onder andere door digitalisering. Om alle gedigitaliseerde Metamorfoze-bestanden van het traject Archieven en Collecties (AC) voor de eeuwigheid te bewaren en veilig te stellen, sloot de KB in 2018 een overeenkomst met het Nationaal Archief over duurzame opslag van de bestanden in het e-Depot van het Nationaal Archief. Het Nationaal Archief is daarmee verantwoordelijk voor de duurzame opslag van de digitale Metamorfoze-AC-bestanden. Deze zogeheten masterbestanden (in TIFF-formaat) zijn van zeer hoge kwaliteit. Het eigendom van de masterbestanden en metadata blijft in handen van Metamorfoze. De instellingen die de originele papieren archieven beheren, ontvangen een digitale kopie en zorgen voor de presentatie ervan aan het publiek. Het papieren origineel wordt opgeslagen in het depot of magazijn en hoeft niet meer van de plank.

4.2.4 Het metadatavraagstuk

Metadata zijn van onmiskenbaar belang voor de KB: alleen wanneer we onze metadatahuishouding optimaal op orde hebben, kunnen we de rijkdom van onze collectie in de volle breedte en diepte (laten) benutten. Tegelijkertijd groeiden in de laatste jaren de zorgen over de complexiteit en het beheer van de metadata. In 2017 is een begin gemaakt met het meer grip krijgen op metadata-beheer door energie te steken in de samenhang en de verbetering van de metadata-systemen van de KB. Dit heeft geleid tot vernieuwde uitgangspunten voor het vastleggen van metadata. In 2018 is de complexiteit verder onderkend en is geconstateerd dat het ontwerp, de implementatie, het beheer en de techniek van metadata vanaf een fundamenteel herontwerp opnieuw opgebouwd en daarmee naar een hoger niveau getild kunnen worden. We zijn ervan overtuigd dat dat de enige manier is waarmee de bestaande en voorziene problemen opgelost kunnen worden. Voor de probleemdefinitie en het aanvangen van het oplossen is een team geformeerd van collega's die dagelijks intensief met metadata werken. Uitgangspunt is daarbij dat zij tezamen alle aspecten van de problematiek kennen of in kaart kunnen brengen, inclusief de relaties tussen metadata (beheer) en de informatie-architectuur in brede zin. Door deze integrale benadering van het metadatavraagstuk streven we ernaar in 2019 de beheersbaarheid ervan terug te brengen.

4.2.5 ICT with industry

In 2018 is de KB geselecteerd als een van de partijen die mee kan doen met de NWO-workshop 'ICT with Industry'. Met deze workshop wil NWO wetenschappelijke onderzoekers en vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven bijeenbrengen om samen tot innovatie te komen. Zakelijke flexibiliteit en out-of-the-box-wetenschappelijke inzichten zijn hiervoor belangrijke elementen. Het deelnamevoorstel van de KB draaide om het creëren van automatische metadata: 'Om de grote digitale collectie van de KB te kunnen doorzoeken zijn metadata nodig: informatie waarin beschreven staat wat er in boeken, kranten of tijdschriften staat en waar zij over gaan. Dit soort informatie wordt momenteel grotendeels handmatig toegevoegd, maar kunstmatige intelligentie maakt het tegenwoordig mogelijk om sommige beschrijvingen automatisch toe te voegen aan de metadata. Denk hierbij aan de titel of auteur van een artikel. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend om automatisch het genre van een krantenartikel of onderwerp in een boek te herkennen en toe te voegen aan de metadata. Hierdoor kun je in de toekomst hopelijk nog makkelijker zoeken naar bijvoorbeeld interviews in kranten over een bepaald onderwerp of boeken met een bepaalde sfeer of onderwerp.' De workshop vindt begin 2019 plaats.

4.3 *Infrastructuur: stabiel en vernetwerkt*

4.3.1 De informatievisie

De KB heeft in 2018 een informatievisie opgesteld, die uitgaat van het idee dat de KB een knooppunt is in informatienetwerken en dat onze digitale infrastructuur zelf ook op te vatten is als een netwerk van knooppunten en de verbanden daartussen. Daarbij spreken we bij voorkeur niet over grenzen en afbakeningen, maar over verbindingen en ketens, gericht op het bereiken van onze doelen.

Een nieuwe informatiestrategie is weer een stap in de ontwikkeling van de KB tot een meer volwassen digitale organisatie. We zijn nu vooral in de fase waarin we ICT efficiënter en goedkoper inrichten. We groeien toe naar een situatie waarin we informatietechnologie gebruiken om andere manieren van werken mogelijk te maken en uiteindelijk ook echte vernieuwingen te realiseren.

Centrale uitgangspunten zijn ontkoppeling en decentralisatie. Op deze manier willen we onze infrastructuur organisch en geregisseerd laten groeien. We hoeven niet alles zelf in huis te hebben om ergens regie over te kunnen voeren. Dat inzicht brengt een radicale verandering van processen, denken en organiseren rond onze informatievoorziening met zich mee. We zullen zeker de complete beleidsplanperiode van vier jaar nodig hebben om deze verandering te effectueren.

4.3.2 Collectief Landelijk Bibliotheekstelsel

Na de landelijke consultatie van openbare bibliotheken en provinciale bibliotheekorganisaties om te peilen of er voldoende draagvlak zou bestaan voor een Collectief Landelijk Bibliotheekstelsel (CLB), heeft de KB begin 2018 juridisch advies gevraagd over voor- en nadelen van verschillende samenwerkingsvormen (governance), uitgaande van centrale financiering en sturing. Tevens is een analyse opgesteld van de risico's zoals die zich zouden kunnen voordoen in de verschillende projectfasen, van aanbesteding tot laatste migratiestap. Als derde activiteit is een second opinion gevraagd omtrent de aanvankelijke berekeningen van de kosten die benodigd zouden zijn met aanbesteding en implementatie van een CLB en van de migratiekosten die daarbij zouden komen kijken. Bij de opdracht voor uitvoering van deze second opinion is nadrukkelijk gevraagd ook de maatregelen ter voorkoming van de belangrijkste risico's of ter bestrijding van de belangrijkste negatieve gevolgen ervan, in de overwegingen mee te nemen. Dat leverde een stevig rapport op, waarin aannemelijk wordt gemaakt dat de oorspronkelijke inschatting van de projectkosten valide was, maar dat financiële dekking tegen de belangrijkste risico's van een CLB-implementatie- en migratietraject een verhoging van het oorspronkelijke geraamde bedrag van €6 miljoen naar €10 miljoen in zou houden.

In de tweede helft van 2018 heeft de KB een marktconsultatie georganiseerd, gericht op een brede groep van leveranciers van bibliotheeksystemen, met als doel te onderzoeken welke scenario's leveranciers mogelijk achten in de samenwerking tussen een CLB en de bestaande landelijke digitale infrastructuur voor openbare bibliotheken en de KB zelf, de LDI. Verdubbeling van functionaliteit of juist gaten in de gewenste dienstverlening, moeten immers vermeden worden, evenals (technische) drempels door het bestaan van incongruente digitale infrastructuren. De consultatie heeft opgeleverd dat er voor elk van de realistische scenario's wel leveranciers te vinden zijn, als aan beide zijden (CLB en LDI) de basishouding die van 'flexibiliteit' is.

Ten slotte is de KB zich, mede op basis van de bevindingen uit de diverse adviezen en onderzoeken, maar zeker ook onder invloed van het nieuwe beleidsplan 'Werken met woorden', gaan bezinnen op andere manieren van samenwerken dan via centrale sturing. Ook hier neemt de netwerkgedachte een belangrijkere plaats in het denken in. Volgende stap in dit dossier is dan ook een voorstel aan partners (OB's via VOB en POI's via SPN) om gezamenlijk een zogenaamde 'ketenbusinesscase' op te laten stellen

die voor betrokken partijen niet alleen moet aantonen wat ze met een CLB te winnen hebben, maar die vooral de (maatschappelijke) meerwaarde van de totstandkoming van een CLB moeten laten zien die de individuele voordelen overstijgt.

4.3.3 Datawarehouse

Het Datawarehouse (DWH) aggregeert, harmoniseert en combineert gegevens uit de hele openbare bibliotheekbranche. Door het gebruik van deze gegevens in rapportages wordt inzicht verkregen in ontwikkelingen en trends. In 2018 is het Project DWH decharge verleend en is het DWH ondergebracht in de lijnorganisatie. Het DWH-team is daarbij versterkt met een data-analist en functioneel beheerder. Inmiddels zijn 96 van de 147 openbare bibliotheken op het DWH aangesloten. Van de 42 bibliotheeksystemen in Nederland zijn er nu 33 aangesloten. Er is een gegevensverzameling ingericht die het mogelijk maakt om zelfstandig (met de tool Power BI) rapportages te maken. Daarmee draagt het DWH bij aan het KB-brede streven naar datagedreven werken. Verder is gestart met het verbeteren van de datakwaliteit van vooral vóór 1 januari 2018 aangesloten bibliotheeksystemen.

4.3.4 Infrastructuur rond klanten (registreren en inloggen)

Op 14 maart 2018 werd een belangrijke stap gezet in de digitale dienstverlening voor Openbare Bibliotheken, door de gelijktijdige livegang van drie voorzieningen: (1) het nieuwe Klantregistratiesysteem (KRS), het systeem dat gegevens opslaat van zowel de leden van de landelijke digitale openbare bibliotheek als van de leden van lokale openbare bibliotheken die gebruik maken van digitale diensten en dat bovendien de gebruikersrechten van leden regelt; (2) de Authenticatievoorziening (AV) die de digitale authenticatie of identificatie van leden regelt; en (3) 'Mijn Bibliotheek', de voorziening waarmee de gebruiker kan zien wat er bij de bibliotheek over hem of haar is geregistreerd en waar hij/zij zijn of haar digitale leenhistorie kan zien. Het doel van deze gecombineerde vernieuwing was het vervangen van de inmiddels gedateerde inlogmethode van de Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek. De vernieuwing maakt het bovendien mogelijk om (vanaf 2019) via het datawarehouse een uitgebreidere rapportage te genereren en (vanaf 2019/2020) verder te werken aan de 'single sign-on'-mogelijkheid voor alle bibliotheekgebruikers in Nederland.

4.3.5 Haal meer uit het netwerkportfolio

Het samenwerkingsinitiatief 'Haal meer uit het OB-netwerkportfolio' heeft als doel de beschikbare diensten uit het OB-netwerkportfolio (het samenhangend geheel aan diensten dat gebruikmaakt van de landelijke digitale infrastructuur waar de KB verantwoordelijk voor is) meer en beter te laten gebruiken door openbare bibliotheken. In april 2018 is deze samenwerking gestart met negentien bibliotheken. Met deze bibliotheken is gewerkt aan een betere klantbediening via lokale bibliotheekwebsites die gebruikmaken van de Website as a Service (WaaS). De WaaS is één van de diensten in het portfolio (in gebruik bij 86 OB's).

Met de kennis en ervaring van de KB en de negentien bibliotheken zijn in de WaaS kant en klare webpagina's ontworpen als blauwdruk, die andere bibliotheken zo kunnen overnemen op de eigen

WaaS website. Als blauwdruk zijn onder andere genrepagina's gemaakt voor het uitlichten van de fysieke en digitale collectie ter inspiratie van de websitebezoeker. Deze genrepagina's worden maandelijks geactualiseerd door een samenwerking van lokale en landelijke webredacteurs.

Daarnaast zijn er pagina's gemaakt als goed voorbeeld, zoals voor de lokale klantenservice, lid worden, activiteiten of campagnes. De ontworpen pagina's zijn gebaseerd op de doelgroepen van lokale bibliotheekwebsites. Op basis hiervan zijn persona's en klantreizen geformuleerd. De ontwerpen zijn bij de doelgroep getest via een gebruikersonderzoek onder twaalf respondenten. Ook is een gezamenlijke schrijfwijzer opgeleverd, waarmee alle openbare bibliotheken hun voordeel kunnen doen bij het schrijven van websiteteksten voor verschillende doelgroepen. Begin 2019 worden de ontworpen WaaS-pagina's live gezet op de websites van de negentien bibliotheken en meten we het effect. Waar nodig vindt bijstelling plaats. De definitieve blauwdrukken en voorbeeldpagina's komen in het voorjaar van 2019 beschikbaar voor alle bibliotheken met een WaaS-website.

4.4 Netwerken

4.4.1 Intensivering nationale strategie digitaal erfgoed

In 2018 is besloten tot nadere intensivering van de nationale strategie digitaal erfgoed. Deze strategie is erop gericht om de maatschappelijke waarde van digitale collecties te vergroten door ze beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. De strategie wordt uitgevoerd door het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), dat wordt gevormd door alle deelnemende erfgoedinstellingen. De vijf sectorale knooppunten, waarvan de KB er één is, hebben verantwoordelijkheid genomen voor een volgende fase in de ontwikkeling van het netwerk, waarin de continuïteit en inclusiviteit van het netwerk centraal staat. Het Ministerie van OCW heeft, in lijn met het regeerakkoord, in 2018 extra middelen toegekend om een intensivering van de nationale strategie mogelijk te maken. Een deel hiervan is bedoeld om de dienstverlening en de inclusiviteit van het NDE te intensiveren, met als doel dat met name collecties van kleinere instellingen digitaal beschikbaar komen. De toenemende betrokkenheid van provinciale knooppunten, software leveranciers en andere erfgoedinstellingen betekenen een verrijking van het netwerk.

4.4.2 Ontmoetingen

Als partij met 'netwerken' in het DNA hadden we het hele jaar door bijzondere ontmoetingen. Een deel daarvan organiseerden we zelf. Qua omvang sprong ook in 2018 het Nationaal Bibliotheekcongres eruit, met bijna 900 bezoekers. Het thema was dit jaar 'BRICKS, BITS & BOOKS! Bouwen aan de Bibliotheek van overmorgen'. Een novum in 2018 was de aan het congres voorafgaande bustour: de dag voor het congres reed een groep bibliotheekmedewerkers uit binnen- en buitenland langs een aantal opmerkelijke bibliotheeklocaties tussen Den Haag (de KB fungeerde als startpunt) en Den Helder (waar het bibliotheekcongres plaatsvond).

Veel kleinschaliger waren de KB/OB-directeurenbijeenkomsten in mei en november. In mei ontving de KB de OB-directeuren in het Museum Catharijneconvent, waar na inhoudelijke gesprekken over de

community librarian, onderzoek en kennisdeling, en de rol van bibliotheken in het sociaal domein ruimte was om 'Magische Miniaturen' (zie hierboven) te bezoeken. In november presenteerde de KB de contouren van haar nieuwe beleidsplan, inclusief de belangrijkste punten van feedback die tijdens de open consultatieronde waren opgehaald, en werden het Collectief Landelijk Bibliotheekstelsel en 'Haal meer uit je netwerkportfolio' (zie hierboven) besproken. In deelsessies werd dieper ingegaan op design thinking voor bibliotheken en de actuele uitdagingen op het terrein van opleiding en arbeidsmarkt.

Onze ontmoetingen vonden niet alleen plaats op Nederlandse bodem, maar ook ver daarbuiten: KB'ers reisden over de hele wereld om kennis te vergaren en delen. Een heel onalledaagse ontmoeting vond ook plaats in Kuala Lumpur, waar verschillende KB'ers het World Library & Information Congress van de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) bezochten. Tijdens het WLIC vond ook de jaarlijkse Conference of Directors of National Libraries plaats, onder voorzitterschap van de algemeen directeur van de KB. Vanwege de situering van deze conferentie in het koninklijk paleis en museum van Kuala Lumpur, werd van de directeuren gevraagd blootsvoets te vergaderen, wat voor een buitengewone sfeer zorgde.

4.4.3 Publicaties

De KB heeft een coördinerende rol op het gebied van onderzoek voor de openbare bibliotheeksector en stimuleert de uitvoering van onderzoek in een breed beleidsveld. In 2018 zijn verschillende langer lopende onderzoeklijnen gecontinueerd en uitgezet en zijn verschillende kortlopende onderzoeken ondersteund en gestimuleerd. Zo zijn er via het Bibliotheekonderzoekplatform wederom zes onderzoeken uitgevoerd die de ontwikkeling en professionalisering van de bibliotheek op verschillende van haar maatschappelijke functies in kaart brengen (o.a. rondom de thema's basisvaardigheden, voor- en vroegschoolse educatie, samenwerking met het onderwijs). Binnen het programma Meten Maatschappelijke Opbrengst is een Effectenmonitor ontwikkeld die bibliotheken faciliteert om lokaal effectonderzoeken uit te voeren. Daarnaast is een kwalitatief onderzoek naar de effecten van o.m. Taalcafés uitgevoerd en werd het jaar afgesloten met een succesvolle landelijke kennisdag rondom het onderwerp impact en effectmeting (zie ook: www.bibliotheekinzicht.nl/impact). In samenwerking met verschillende partners uit het boekenvak zijn onderzoeken en themametingen uitgevoerd en ondersteund over de doelgroepen jongeren en 'Nieuwe Nederlanders' en over de effecten van de Voorleesexpress.

Ten behoeve van de ontsluiting en toepassing van kennis uit onderzoek zijn in 2018 verschillende kennisdossiers en artikelen geschreven (bijvoorbeeld over makersplaatsen en bibliotheekstatistiek) en is meegewerkt aan webinars en de talkshow bieb-a-palooza. Daarnaast is de website www.bibliotheekinzicht.nl opgeleverd. Deze website beschrijft in verschillende artikelen op basis van feitelijke kennis de actuele 'staat van het Bibliotheekstelsel'. Via het dashboard is het daarnaast mogelijk om analyses uit te voeren in ruwe onderzoeksdata. In samenwerking met de TU-Delft en de Hogeschool Rotterdam is gewerkt aan de ontwikkeling van een roadmap en atlas over Makersplaatsen in de bibliotheek.

4.4.4 Subsidies & beleidsvorming

Innovatie Openbare Bibliotheken

De KB heeft in 2018 samen met de Samenwerkende POI's (SPN) en de VOB vorm gegeven aan de Actieagenda voor innovatie 2017-2018, vanuit het gezamenlijke Kernteam Innovatie.

De rollen in het netwerk zijn verhelderd en via themagroepen is invulling gegeven aan vier prioriteiten van de Gezamenlijke Innovatieagenda 2016-2018: Jeugd en Onderwijs, Participatie en Zelfredzaamheid, Verandering en Verbreding van de klassieke bibliotheek en Persoonlijke ontwikkeling. Om innovatie mogelijk te maken is een aantal flankerende thema's uitgewerkt, uitmondend in onder meer een digitaal opleidingshuis onder de naam Bibliotheekcampus; effectmeting krijgt vorm; kennisdeling tot slot wordt versterkt door de vernieuwing van BiebtoBieb. De Innovatiebieb is uitgegroeid tot een ruim gevulde database, in beheer bij de SPN, die overzicht geeft over de ontwikkelde innovaties in het bibliotheeknetwerk.

De voortzetting van Route 2020 heeft geleid tot de inzet van vijf regiogidsen, die innovaties in beeld hebben gebracht binnen het bibliotheeknetwerk. Daarin wordt samengewerkt met 'Van bibliotheek naar beter' rond de ondersteuning aan bibliotheken bij het ontwikkelen van innovaties.

In 2018 is de voorbereiding gestart van een nieuwe Actieagenda 2019-2022, voortbouwend op de opbrengsten uit de voorgaande jaren.

De KB stelde in 2018 €200K beschikbaar in het kader van de Tijdelijke subsidieregulering Innovatiegelden 2017-2018. Op advies van de Innovatieraad heeft de KB in 2018 een subsidie verstrekt aan elf innovatieve bibliotheekprojecten. De projecten presenteren zich op de jaarlijks door de KB georganiseerde innovatiedag.

Gezamenlijk collectieplan: Overeenstemming nieuw beleidskader PLUSfunctie openbare bibliotheken

In 2018 heeft de KB in samenwerking met de PLUSbibliotheken, de CDR en SPN een nieuw beleidskader voor de PLUSfunctie vastgesteld. Het nieuwe kader is opgesteld naar aanleiding van een aantal afspraken in het Gezamenlijk Collectieplan en heeft betrekking op collecties met een landelijke functie. Kern van het nieuwe beleidskader is een verbreding van de PLUSfunctie ten opzichte van de huidige situatie. Nu beheren veertien grotere lokale bibliotheken (de zgn. PLUSbibliotheken) voor landelijke doeleinden elk een collectie in een specifiek wetenschapsdomein. Samen met de CDR waren zij binnen het openbare-bibliotheekstelsel de enige leveranciers in het landelijk leenverkeer. In het nieuwe beleidskader wordt de functie verbreed naar alle collecties die niet in elke lokale bibliotheek of provincie aanwezig zijn (en dus een landelijke functie hebben). Naast de wetenschappelijke collecties spreken we dan over de longtailcollecties, de bladmuziekcollecties en de muziekdragerscollectie van de CDR.

5. Organisatie & bedrijfsvoering

5.1 'Werken met woorden'

In 2018 is het beleidsplan voor de komende vier jaar opgesteld, getiteld 'Werken met woorden'. Centraal staat in dit beleidsplan de maatschappelijke waarde van de inspanningen van de KB: als publiek gefinancierde organisatie staat de bijdrage die de KB aan de maatschappij kan leveren voorop. De duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, de Sustainable Development Goals, zijn hiervoor de leidraad. Daarnaast focust de KB op digitaal om haar rol in de informatiesamenleving goed te kunnen vervullen, en blijft het denken in netwerken een van de kernprincipes van de KB. Bijzonder aan het totstandkomingsproces was een consultatieronde op basis van een tussentijdse conceptversie. Er kwamen vele tientallen reacties van partners uit al onze netwerken, waar we van hebben geprofiteerd bij het opstellen van de uiteindelijke versie van 'Werken met woorden'.

5.2 Personeel

De resultaten en kwaliteit van de dienstverlening van de KB in 2018 zouden niet bestaan zonder de inzet en deskundigheid van onze medewerkers. In dit hoofdstuk geven we inzicht in de samenstelling van ons personeelsbestand, alsmede een beeld van de belangrijkste beleidsthema's op het gebied van personeel en organisatie die in 2018 bijzondere aandacht hebben gekregen.

5.2.1 Samenstelling personeel

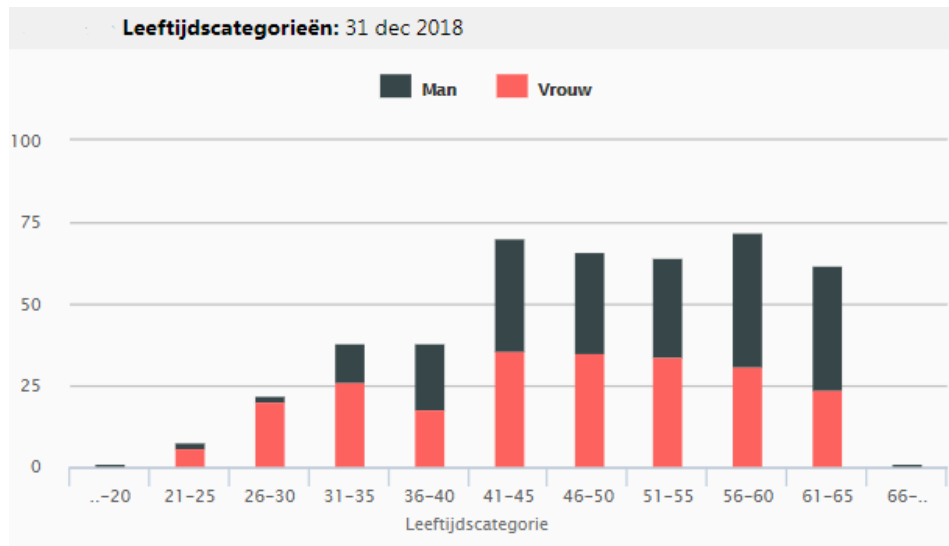
In 2018 is de omvang van het personeel (in fte's) toegenomen in vergelijking met 2017. Deze toename heeft met name te maken met tijdelijke werkzaamheden m.b.t. de restantsubsidie OCW 2010-2012 (SIOB). M.b.t. de samenstelling van het personeel streven wij er naar waar mogelijk contracten met externen te beëindigen en medewerkers aan te nemen. Terwijl in totaal 42 medewerkers de organisatie in 2018 verlaten hebben, mochten we 68 nieuwe collega's verwelkomen.

Contractsoort	2018	2017
Vaste aanstelling	295	299
Tijdelijke aanstelling	67	43
Aanstelling op projectbasis	25	28
Totale bezetting medewerkers	387	370
Externen	74	78
Totale bezetting	461	448

Gemiddelde bezetting naar contractsoort in fte's in 2018 en 2017

De gemiddelde leeftijd van onze medewerkers is net als het jaar hiervoor 48 jaar. Dit is relatief hoog in vergelijking met de gemiddelde leeftijd van ongeveer 42 jaar van werknemers op de Nederlandse

arbeidsmarkt en van 45 jaar binnen de gehele overheid (bron: CBS). Uit onderstaand overzicht blijkt ook dat relatief veel medewerkers de hogere leeftijdscategorieën bevolken. De genderdiversiteit is goed in balans: met 52% zijn de vrouwen net in de meerderheid.

Personeelssamenstelling naar leeftijdscategorie en gender (peildatum 31 december)

5.2.2 Resultaat- en ontwikkelgesprekken

In 2018 is een nieuwe vorm voor de cyclus van beoordelingsgesprekken ingevoerd. Primair was het doel om met de nieuwe gesprekscyclus bij te dragen aan de resultaatgerichtheid van de organisatie. Deze gesprekscyclus bestaat uit drie gesprekken: een startgesprek waarin resultaat- en ontwikkelafspraken worden gemaakt voor een nieuwe jaarcyclus, een voortgangsgesprek na ongeveer een half jaar en aan het einde van de cyclus een evaluatiegesprek, waarin afspraken worden geëvalueerd en het functioneren beoordeeld. Het eerste en laatste gesprek uit de cyclus vinden in de praktijk tegelijkertijd plaats, zodat een goede verbinding kan worden gelegd tussen de oude en nieuwe afspraken.

Gedurende de implementatie van deze nieuwe gesprekscyclus is veel aandacht besteed aan wat de bedoeling ervan is. Zowel leidinggevendenden als medewerkers zijn ondersteund om goede afspraken te formuleren in voorbereiding op de gesprekken. Daarnaast zijn trainingen georganiseerd om het goede gesprek met elkaar te voeren. Voor de KB is het belangrijk dat onze medewerkers de ruimte krijgen om hun professionaliteit ten volle tot bloei te laten komen. Daarom staat de dialoog in deze gesprekken centraal en worden medewerkers gestimuleerd de eerste voorzet te geven voor de resultaat- en ontwikkelafspraken die zij willen maken. Doordat medewerkers zo het initiatief nemen, weten zij beter wat er van hen wordt verwacht en krijgen zij meer de ruimte om eigenaar te zijn van de eigen professionele doelen. En leidinggevendenden kunnen zo beter sturen op het behalen van de resultaten uit hun jaarplan.

5.2.3 De Weetfabriek

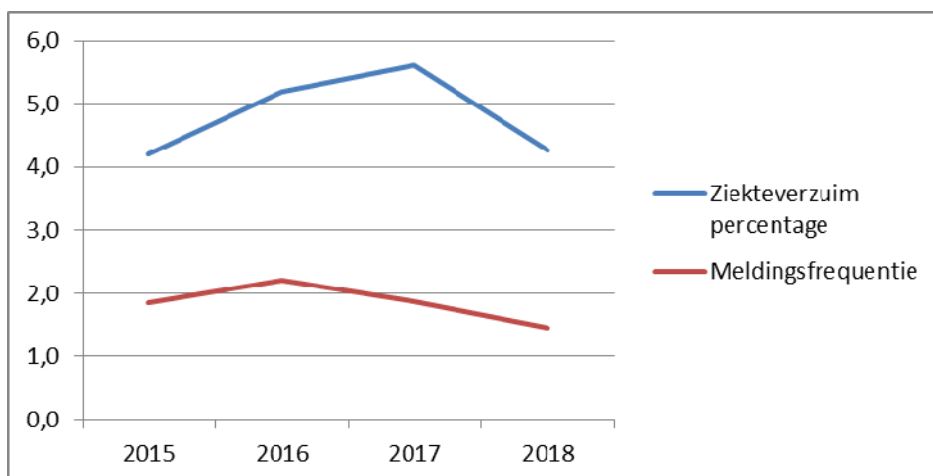
In 2018 ging 'De Weetfabriek', het programma voor interne kennisdeling, zijn derde jaar in. Het programma brengt medewerkers op informele manier samen rondom actuele of prangende kennisvragen die in de gehele organisatie spelen. Soms gebeurt dat in sessies, soms in community's of practice. In 2018 leerden medewerkers van en met elkaar over onder andere: digitale duurzaamheid, service management, datagedreven werken, nieuwe collectieaanwinsten en het gebruik van werkvormen. In het laatste kwartaal van 2018 werd besloten het programma vanaf 2019 een vaste plek in de organisatiestructuur te geven door het onder te brengen bij de afdeling Interne Dienstverlening (sector Bedrijfsvoering).

5.2.4 Strategische personeelsplanning

De voortschrijdende digitalisering en de snelheid waarin ontwikkelingen in de samenleving zich voltrekken, vraagt van de KB – net als van vele andere organisaties – om te investeren in haar organisatie en medewerkers. Nieuwe ontwikkelingen signaleren, besluiten waar wel en niet in mee te gaan, en vervolgens samen (intern) en met (externe) partners onze diensten en onderliggende infrastructuur coherent ontwikkelen: dat vereist dat in de organisatie vroegtijdig in beeld gebracht wordt welke expertise en competenties in de toekomst nodig zijn. In 2017 is daarom een eerste begin gemaakt om een methode te ontwikkelen om deze belangrijke informatie in beeld te krijgen. In 2018 heeft het management van de KB deze methode gebruikt om de toekomst tastbaarder te maken en te vertalen naar wat dit op de middellange en lange termijn van onze medewerkers vraagt. Dit biedt de KB meer houvast en zorgt ervoor beter voorbereid te zijn op de toekomst. Het maakt het mogelijk mensen met de juiste capaciteiten aan te nemen en ontwikkeling van medewerkers in de gewenste richting te stimuleren. Strategische personeelsplanning zien wij als continue proces en ieder jaar zal een herijking plaatsvinden.

5.2.5 Eigen regie op inzetbaarheid en verzuim

De ambitie van de KB is dat onze medewerkers vitaal en duurzaam inzetbaar zijn in een prettige en professionele werkomgeving. Omdat in de ziekteverzuimcijfers een stijgende trend zichtbaar was, ontstond het vermoeden dat er meer werk gemaakt moest worden om deze ambitie hoog te houden. De signalen zijn serieus genomen en onder begeleiding van een gespecialiseerd adviesbureau is een nieuwe visie op inzetbaarheid en verzuim omarmd in de vorm van het eigen-regiemodel. In dat model nemen medewerker en leidinggevende meer de regie en voeren vroegtijdig het gesprek over welke bijdrage iemand nog wel kan leveren en wat helpt om deze bijdrage weer op het oude niveau te krijgen. Dit model en hoe dit in de praktijk vorm te geven, is breed onder de aandacht gebracht en met elkaar besproken. Daarnaast zijn een aantal andere maatregelen genomen, waaronder een regeling voor 60+'ers om onder gunstige voorwaarden een stapje terug te kunnen doen (het Generatieplan).

Langjarige ontwikkeling ziekteverzuim

Waar in voorgaande jaren het totale ziekteverzuim een stijgende trend liet zien, maakt bovenstaande grafiek het resultaat van alle inspanningen duidelijk. Met een gemiddeld ziekteverzuim van 4,3% en gemiddeld 1,5 ziekmelding per medewerker per jaar loopt de KB weer in de pas met wat gemiddeld is in Nederland en steekt zelfs positief af tegen wat gemiddeld is binnen overheidsorganisaties.

5.3 Digitale veiligheid & privacy

5.3.1 Versterking digitale veiligheid / informatiebeveiligingsbewustzijn

In 2018 realiseerde de KB zich ten volle het belang van informatiebeveiligingsbewustzijn. In een digitaliserende wereld, waarin bovendien de ethiek en de wet- en regelgeving inzake privacy sterk in ontwikkeling zijn, is het nodig om te investeren in de schakel die bij digitale veiligheid zo vaak de zwakste blijkt: de mens. Daarom hebben we een jaar lang campagne gevoerd om bij KB-medewerkers (inclusief tijdelijke en/of ingehuurd krachten) het informatiebeveiligingsbewustzijn te vergroten. We hebben daartoe fysieke (posters, gadgets) en digitale (e-learning via engines, modules, aandacht op intranet) tools ingezet, met als gevolg dat nagenoeg het voltallige personeel de vooraf gestelde inspanningsnorm heeft gehaald. Het bewustzijn en de kennis zijn ook naar verwachting gestegen. Om dit bewustzijn op niveau te houden, wordt ook in 2019 kennis aangeboden en wordt voor nieuwe medewerkers e.e.a. geborgd in het onboardingproces.

5.3.2 Implementatie AVG + positionering FG

2018 stond voor de Functionaris Gegevensbescherming met name in het teken van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) die op 25 mei 2018 van toepassing werd. Het eerste half jaar van 2018 was gericht op het implementeren van de benodigde processen en procedures om aan de AVG-verplichtingen te kunnen voldoen. Hiervoor was een klein projectteam ingericht, waarvan de FG onderdeel uitmaakte. Het project AVG-in-10-stappen is eind juni 2018 succesvol afgerond. De projectproducten om ervoor te zorgen dat de registratie, processen en procedures van de KB op 25 mei 2018 voldoen aan de AVG zijn ingericht. Via interactieve sessies met collega's werd in het voorjaar van 2018 gezamenlijk het intern privacybeleid voor de KB ontwikkeld, waarin ook de interne rollen en

verantwoordelijkheden zijn opgenomen. Het intern privacybeleid is met de OR en de DV besproken en eind juni 2018 door het Algemeen Bestuurscollege van de KB vastgesteld. Vanaf het voorjaar van 2018 is het PrivacyPunt (fysiek en digitaal loket voor privacyvragen) in de KB ingericht. Ook is er een Privacyteam opgezet (voor de coördinatie van richtlijnen en procedures) en is van start gegaan met een maandelijks AVG-coördinatoren overleg. De AVG-coördinatoren zorgen voor de registratie of aanpassing van de verwerkingen in het register van verwerkingen.

De AVG zorgt onder meer voor versterking en uitbreiding van privacyrechten van betrokkenen. In totaal heeft de KB acht AVG-verzoeken van betrokkenen ontvangen, waarvan zeven verzoeken tot gegevenswissing en één verzoek tot inzage. Eén van de verzoeken tot gegevenswissing is via een openbare bibliotheek ontvangen.

De KB heeft op basis van de meldplicht datalekken in de AVG haar datalekprocedure aangepast. De FG en de Coördinator informatiebeveiliging hebben deze procedure en de rolverdeling in de DV en het Leiderschapsoverleg toegelicht. In 2018 is er één datalek door de KB gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens. In dit geval zijn ook de betrokkenen over het datalek geïnformeerd. Het datalek was beperkt in omvang en consequenties en vond zijn oorzaak in ongelukkig menselijk handelen.

5.4 Herhuisvesting & instandhouding

De herhuisvesting van de KB, noodzakelijk vanwege het voorziene einde van de levensduur van het huidige KB-complex en wenselijk vanwege de veranderde visie op de functie en daarmee presentatie van de nationale bibliotheek, is een meerjarentraject dat doorlopend en op verschillende manieren veel vraagt van de organisatie. In 2017 heeft de KB de regie op haar eigen herhuisvesting ter hand genomen, resulterend in een eigenstandig geformuleerde visie op die herhuisvesting. In 2018 is die visie vertaald naar ruimtelijke en functionele programma's van eisen voor zowel het publiek-/kantoorgebouw als het magazijngebouw. In beide gevallen is bovendien een stevige basis gelegd voor het technisch programma van eisen. Qua instandhouding is met name op het gebied van brandveiligheid een grote stap gezet, waardoor kort na de verslagperiode (nl. begin 2019) een zogenaamd projectinitiatiedocument door het Rijksvastgoedbedrijf kon worden opgeleverd. Afstemming over de voortgang vindt plaats op diverse niveaus. Wekelijks overlegt de algemeen directeur met de belangrijkste interne betrokkenen. Tweewekelijks vergadert de KB op strategisch niveau met vertegenwoordiging van het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente Den Haag over zowel de vorderingen wat betreft de nieuwbouw als de vorderingen (en soms het gebrek daaraan) met betrekking tot de instandhouding van het KB-complex tot het moment er verhuisd kan worden. Medewerkers worden via het intranet en medewerkersinformatiesessies geïnformeerd. Het ministerie van OCW wordt doorlopend op de hoogte gehouden van de belangrijkste vorderingen. De vele vormen van afstemming hebben er nog niet in geresulteerd dat er afspraken zijn gemaakt over de voorwaarden waaronder de huidige locatie te zijner tijd zal worden verlaten.

5.5 Financiën & treasury

Het boekjaar 2018 wordt afgesloten met een positief exploitatiesaldo van €624K. Dat saldo wordt als volgt verdeeld: toevoeging aan algemene reserve €703K, toevoeging aan bestemmingsreserve huisvesting €1.703K, toevoeging aan bestemmingsreserve Leesgehandicapten €440K, toevoeging aan bestemmingsfonds E-Content €2.047K, toevoeging aan nieuw te vormen bestemmingsfonds "Legaten" €278K, onttrekking aan bestemmingsreserve huisvestingsprojecten €250K, onttrekking bestemmingsreserve OCW (SIOB) €3.487K, onttrekking reserve digitale infrastructuur €731K. Zie voorts pagina 71 (jaarrekening).

Het treasurybeleid van de KB is beperkt. We voeren onze bedrijfsvoering geheel in euro's en handelen conform de Regeling beleggen en belenen 2010 (voor beleggingen, leningen en financiële derivaten die voor 1 juli 2016 zijn afgesloten) en de Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016 (voor beleggingen, leningen en financiële derivaten die vanaf 1 juli 2016 zijn afgesloten). De KB voert beleid om elk risico met betrekking tot een liquiditeitstekort zoveel mogelijk uit te sluiten. De KB participeert enkel in het geïntegreerd middelenbeheer van het Rijk / ministerie van Financiën (schatkistbankieren). De KB maakt geen gebruik van afgeleide instrumenten en houdt geen handelsportefeuille aan.

6. Continuïteitsparagraaf

6.1 Uitgangspunten

De werkzaamheden van de KB zijn gebaseerd op drie wettelijke kaders: de WHW, de Wsob en de Kaderwet ZBO. Bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd en gepubliceerd in het Bestuursreglement (Staatscourant 28 mei 2015).

De wettelijke kaders Wsob en de Kaderwet ZBO zijn van kracht met ingang van 1 januari 2015. Conform het bestuursreglement is een geïntegreerde begroting vastgesteld door het Algemeen Bestuurscollege en goedgekeurd door de minister van OCW. De wettelijke verankering van de taken en financiering van deze activiteiten geven een solide basis voor de toekomstbestendigheid van de KB. Het meerjarenbeleid van de KB is conform het bestuursreglement vastgelegd en openbaar gemaakt in een vierjarig beleidsplan 2019 - 2022 "Werken met woorden".

Het financieel beleid van de KB is gericht op een blijvend evenwicht tussen baten en lasten. Het eigen vermogen moet op peil worden gehouden, zodat er ruimte is om optredende risico's te kunnen opvangen. Dit evenwicht wordt bereikt door te sturen op een neutraal exploitatieresultaat (behoudens ingecalculeerde dotaties of onttrekkingen aan reserves). Bij dotaties aan de reserves wordt geanticipeerd op de keuzes die volgen uit de strategische beslissingen.

De maatregelen die de KB in eerdere jaren heeft genomen om het kostenniveau in overeenstemming te houden met de beschikbare middelen, blijven van kracht. Het beleid wordt uitgevoerd volgens de geldende wettelijke en financiële kaders. Per jaar worden binnen de meerjarenreeks onderbouwde keuzes gemaakt in nauwe afstemming met en goedkeuring door het ABC bij de vaststelling van de jaarbegroting.

Ontwikkeling personeel in FTE (formatie)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bestuur/management	47,0	45,0	44,0	43,0	43,0	43,0
Personeel primair proces	304,6	306,6	307,6	308,6	308,6	308,6
Totale personele formatie	351,6	351,6	351,6	351,6	351,6	351,6

De strategische personeelsplanning heeft als doel een goede afstemming tussen de beschikbare financiële middelen en het benodigde personeel in een evenwichtige verhouding tussen vast, tijdelijk en extern ingehuurd personeel. Hierbij wordt rekening gehouden met het relatief hoge aantal oudere werknemers (boven zestig jaar) waarvoor een zogeheten generatieplan is ontwikkeld dat in 2017 is geïmplementeerd. De meerjarige personeelskosten laten een daling zien door verwachte afname van inhuur extern personeel en wijzigingen in de kostenopbouw van het personeelsbestand.

Meerjarenbegroting 2018-2023

EUR Bedragen: x 1.000	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Realisatie	Begroting	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose
<i>Prognose basis, aantal leerlingen, deelnemers en studenten</i>						
Baten						
<i>Rijksbijdragen</i>	94.316	92.570	95.908	96.156	96.219	96.219
<i>Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden</i>	-	-	-	-	-	-
<i>College-, cursus-, les- en examengelden</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Overige baten</i>	5.210	1.524	1.524	1.524	1.524	1.524
Totaal baten	99.526	94.094	97.432	97.680	97.743	97.743
Lasten						
<i>Personeelslasten</i>	38.653	34.027	34.052	33.557	32.222	32.222
<i>Afschrijvingen</i>	435	510	1.163	1.363	1.420	1.433
<i>Huisvestingslasten</i>	11.264	13.364	12.674	12.637	13.497	13.381
<i>Overige lasten</i>	48.550	46.193	49.543	50.123	50.604	50.707
Totaal lasten	98.902	94.094	97.432	97.680	97.743	97.743
<i>Saldo baten en lasten</i>	624	-	-	-	-	-
<i>Gerealiseerde herwaardering</i>						
<i>Financiële baten</i>						
<i>Financiële lasten</i>						
Resultaat	624	-	-	-	-	-
<i>Belastingen</i>						
<i>Resultaat uit deelnemingen</i>						
<i>Resultaat na belastingen</i>	624	-	-	-	-	-
<i>Resultaat aandeel van derden</i>						
Nettoresultaat	624	-	-	-	-	-
<i>Buitengewone baten</i>						
<i>Buitengewone lasten</i>						
Totaal resultaat	624	-	-	-	-	-

Deze gegevens zijn geactualiseerd versus de financiële bijlage van het beleidsplan 2019-2022

Toelichting

In de prognose van de baten over jaren 2020 tot en met 2023 is rekening gehouden met OCW toegezegde loon- en prijscompensatie. De doelstelling is dat wij lagere personeelslasten krijgen met name door geleidelijke daling van de inhuur van externen. De afschrijvingen stijgen in lijn met geplande investeringen in het nieuw Digitaal Magazijn en de digitale infrastructuur. De huisvestingslasten zullen stijgen doordat de voorbereidingskosten voor de nieuwbouw zijn mee begroot. De afloop van de huidige huurallonges wordt gecompenseerd door dotaties aan de huisvestingsreserve.

Balansontwikkeling 2018-2023

EUR Bedragen: x 1.000	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
	Realisatie	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose
Activa						
Vaste activa						
<i>Immateriële vaste activa</i>						
<i>Materiële vaste activa</i>	2.819	5.119	5.997	5.651	4.740	3.817
<i>Financiële vaste activa</i>						
<i>Totaal van vaste activa</i>	2.819	5.119	5.997	5.651	4.740	3.817
Vlottende activa						
<i>Vorraden</i>						
<i>Vorderingen</i>	2.416	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800
<i>Effecten (kortlopend)</i>						
<i>Liquide middelen</i>	70.103	65.572	58.984	57.373	57.371	58.854
<i>Totaal van vlottende activa</i>	72.519	67.372	60.784	59.173	59.171	60.654
Totaal van activa	75.338	72.491	66.781	64.824	63.911	64.471
Passiva						
<i>Eigen vermogen</i>	27.663	27.663	26.458	27.907	30.803	33.943
<i>Eigen vermogen, algemene reserve</i>	3.995	3.995	3.995	3.995	3.995	3.995
<i>Eigen vermogen, bestemmingsreserves</i>	23.668	23.668	22.463	23.912	26.808	29.948
<i>Eigen vermogen, overige reserves en fondsen</i>						
<i>Voorzieningen</i>	1.595	2.000	1.500	1.500	1.500	1.500
<i>Langlopende schulden</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Kortlopende schulden</i>	46.080	42.828	38.823	35.417	31.608	29.028
Totaal van passiva	75.338	72.491	66.781	64.824	63.911	64.471

Toelichting

De materiele vaste activa nemen toe in verband met IT-investeringen. De liquide middelen zullen dalen door uitgaven in verband met de instandhouding van het huidige KB gebouw en begrote uitgaven van de programma's: Digitaal Magazijn, nieuwe Datacentrum en nieuwe Digitale Werkomgeving. De kortlopende schulden dalen door de verwachte uitgaven binnen de programma's samenwerking KB-NA en Brandveiligheid. Het eigen vermogen stijgt met name door de in de huisvestingslasten opgenomen dotaties aan de huisvestingsreserve.

Voor deze financiële prognose zijn de te verwachten opbrengsten leidend geweest. In de komende begrotingsrondes zal meer duidelijkheid ontstaan over de daadwerkelijke kostenontwikkeling.

De belangrijkste aannames zijn:

- Jaarlijkse indexering van materiele lasten 2%;
- Rijksbijdrage WSOB en Inkoop E-content: In de Rijksbijdrage WSOB houden we rekening met de structurele ontvangst van jaarlijks € 1 miljoen BTW-compensatie t.b.v. E-content. Daarnaast verwachten wij vanuit fiche cultuurmiddelen de volgende bedragen: 2020 € 1,75 miljoen; vanaf 2021 jaarlijks € 2 miljoen. Bij de kosten zijn deze additionele bedragen opgenomen bij Inkoop E-content;
- Er is een jaarlijkse toevoeging aan de huisvestingsreserve opgenomen;
- Vanaf 2020 geleidelijke verlaging van de personeelslasten ten gunste van materiele lasten;
- Groeiende E-content kosten en de financiering daarvan als bovenstaand vermeld;
- € 846K hogere overige baten (m.n. € 700k m.b.t. Taalunie);
- Een inschatting van het personele deel van de kosten van de nationale programma's is nu opgenomen onder 'personeelslasten'.

Inzake de volgende activiteiten zijn geen kosten noch opbrengsten meegenomen in de bovenstaande financiële raming omdat de financiering daarvan nog geconfirmeerd moet worden:

- Tel mee met Taal activiteiten (voor Boekstart en dBos) te financieren door een bijdrage vanuit Kunst en Lezen;
- Activiteiten inzake Digitale agenda overheid / basisvaardigheden te financieren door een bijdrage vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken;
- Activiteiten voortvloeiend uit de samenwerking met de Belastingdienst;
- CLARIAH PLUS activiteiten omdat deze een bijdrage vanuit het NWO consortium veronderstellen;
- Activiteiten inzake intensivering van NDE;
- Activiteiten inzake het Collectieve Landelijke Bibliotheekstelsel (CLB).

Kwaliteitszorg en klachtenafhandeling

Op grond van de Kaderwet ZBO (Art. 19) legt de KB verantwoording af over de taakuitoefening van het beleid met betrekking tot kwaliteitszorg. Op grond van de Wsob wordt tevens de Governance Code Cultuur in acht genomen. Klachten- en bezwaarregelingen ten behoeve van klanten en medewerkers zijn aanwezig en worden via de daarvoor geëigende kanalen – KB-website en/of intranet – gepubliceerd. De KB betracht de grootst mogelijke zorgvuldigheid bij de afhandeling van klachten en bezwaren jegens personen en instanties en neemt de daarbij de benodigde maatregelen om tijdigheid en kwaliteit te garanderen.

Ontvangen Wob-verzoek en bezwaarschriften 2018

- Wob-verzoek d.d. 24 augustus 2018 betreffende een overeenkomst met een specifieke externe partij. Dit verzoek is gehonoreerd;
- In 2018 zijn geen bezwaarschriften ingediend door medewerkers.

6.2 Risicomanagement

De KB is een financieel gezonde organisatie en kan de nabije toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Met geïntegreerde sector- en jaarplannen wordt de basis gelegd voor een solide en toekomstgericht financieel beleid in de komende jaren, zodat een goede balans tussen begroting en realisatie kan worden gewaarborgd. Op basis van het Three Lines of Defence-principe wordt onderscheid gemaakt tussen Operational Control, Management Control (door de Business Controller, HRM-adviseur en Inkoopadviseur) en Risk Management & Compliance. Mede om risicomanagement structureel in te bedden in de KB is in 2017 de afdeling Governance Risk & Compliance ingesteld.

In 2018 zijn verder stappen ondernomen in het ontwikkelen van een passende vorm van risicomanagement bij de KB. Daarnaast zijn er bij een aantal grote ontwikkelingen concrete stappen gezet in het toepassen van risicomanagement in de praktijk. Voorbeelden hiervan zijn risicosessies over de herhuisvesting van de KB en de bouwontwikkelingen aan de Grotiusplaats. De praktijkervaringen uit deze analyses en sessies worden meegenomen in het nog te ontwikkelen risicoraamwerk wat in 2019 verder gestalte zal krijgen.

Naast deze ontwikkelingen is in 2018 uitgebreid aandacht besteed aan de risico's en mitigerende maatregelen rondom de AVG en het informatiebeveiligingsbeleid.

Huisvesting KB	Uit de gehouden risicosessies blijken een aantal grote risico's voor de KB. Voor deze risico's zijn mitigerende maatregelen getroffen welke worden meegenomen in de verdere planvorming. Risico's zijn onder meer nog bestaande onduidelijkheden met betrekking tot de voorwaarden waaronder de huidige locatie te zijner tijd zal worden verlaten en een onzekere bouwmarkt en de effecten daarvan op de exploitatie van de KB (zie ook paragraaf 5.4).
Strategisch HRM beleid	Op het terrein van strategisch HRM-beleid spelen risico's als juiste toekomstige personeelsinzet, effectieve werving & selectie en terugdringen ziekteverzuim. In 2018 is hier een aantal acties voor ondernomen. Zo is het "Eigen Regie Model" breed geïntroduceerd in de organisatie. Daarbij is ook overgegaan op een ander verzuimregistratiesysteem. Het jaargemiddelde van het ziekteverzuim in de KB laat een daling zien. Daarnaast is het Strategisch HRM-beleid afgerond en vastgesteld door het directieteam. Ook zijn er stappen gezet met de strategische personeelsplanning waardoor meer zicht is gekregen over de toekomstige vraag naar personeel en is er een uitgebreider aanbod gekomen voor het trainen van managementvaardigheden. Vanaf september 2018 is het wervings- en selectieproces geoptimaliseerd zodat de doorlooptijd is verminderd.
Digitale Veiligheid	In 2018 is er een uitgebreide bewustwordingscampagne gevoerd bij alle medewerkers op het terrein van digitale veiligheid. Er is een gedragscode vastgesteld met 10 gouden regels. Door middel van een e-learning module is 98% van de medewerkers bereikt. Ook zijn er verschillende phishingsimulaties uitgevoerd als onderdeel van de campagne. Uit de gehouden eindmeting blijkt dat medewerkers het meldpunt voor datalekken binnen de KB (C-SIRT KB) beter weten te vinden en dat het percentage medewerkers dat op een link uit een phishingmail heeft geklikt aanzienlijk is gedaald. De kennis over veilig werken is met 25% gestegen ten opzichte van de nulmeting.

Compliance: AVG	<p>2018 stond in het teken van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) die op 25 mei 2018 van toepassing werd. De KB heeft dan ook veel tijd en aandacht aan de AVG en informatiebeveiliging besteed, onder meer via een KB-brede awareness campagne informatiebeveiliging en middels de implementatie van de AVG-verplichtingen voortvloeiende uit het project AVG-in-10-stappen. Vanaf het voorjaar van 2018 is het PrivacyPunt (fysiek en digitaal loket voor privacyvragen) in de KB ingericht en ook een Privacyteam. In het najaar van 2018 is door privacy adviesbureau Considerati de huidige stand van compliance met de AVG op een overkoepelend niveau beoordeeld. Over het algemeen is de KB compliant met de AVG, hetgeen uiteraard een doorlopend proces betreft. Er is ook een aantal aandachtspunten geconstateerd, welke in 2019 worden opgepakt.</p>
Rechtmatigheid	<p>Om het risico van toekomstige onrechtmatigheden te verminderen is een contractenregister aangelegd en wordt in 2019 een contractbeheer en leveranciersbeheersysteem geïmplementeerd. Dit systeem genereert ook de periodieke (voorlopig 1x per kwartaal) spendrapportages, inclusief de indicatie van (een mogelijke) onrechtmatigheid op basis van gerealiseerde contractwaarde over de afgelopen vier jaar versus de daarvoor wettelijk vereiste aanbestedingsvorm.</p>

7. Jaarrekening

Balans per 31 december (na resultaatsverwerking)

EUR Bedragen: x 1.000		31-12-2018	31-12-2017
		Realisatie	Realisatie
Activa			
Vaste activa			
Immateriële vaste activa			
Materiële vaste activa	1	2.819	2.358
Financiële vaste activa			
Totaal van vaste activa		2.819	2.358
Vlottende activa			
Vorraden	2	pm	pm
Vorderingen		2.416	1.908
Effecten (kortlopend)			
Liquide middelen		70.103	71.680
Totaal van vlottende activa		72.519	73.588
Totaal van activa		75.338	75.946
Passiva			
Eigen vermogen	3	27.663	27.039
Voorzieningen	4	1.595	1.858
Kortlopende schulden	5	46.080	47.049
Totaal van passiva		75.338	75.946

Staat van baten en lasten

EUR Bedragen: x 1.000		2018	2018	2017
		Realisatie	Begroting	Realisatie
Baten				
Rijksbijdragen	6	94.316	91.710	91.683
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden				
College-, cursus-, les- en examengelden				
Baten werk in opdracht van derden				
Overige baten	7	5.210	1.524	2.384
Totaal baten		99.526	93.234	94.067
Lasten				
Personeelslasten	8	38.653	34.789	36.760
Afschrijvingen	9	435	350	260
Huisvestingslasten	10	11.264	13.661	11.873
Overige lasten	11	48.550	44.434	44.366
Totaal lasten		98.902	93.234	93.259
Saldo baten en lasten		624	-	808
Gerealiseerde herwaardering				
Financiële baten				
Financiële lasten				
Resultaat		624	-	808
Belastingen				
Resultaat uit deelnemingen				
Resultaat na belastingen		624	-	808
Resultaat aandeel van derden				
Nettoresultaat		624	-	808
Buitengewone baten				
Buitengewone lasten				
Totaal resultaat		624	-	808

Kasstroomoverzicht

EUR Bedragen: x 1.000	2018	2017
	Realisatie	Realisatie
Kasstromen uit operationele activiteiten		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	624	808
Aanpassingen voor aansluiting bedrijfsresultaat		
Aanpassingen voor afschrijvingen	435	137
Aanpassingen voor waardeveranderingen	-	
Toename (afname) van voorzieningen	(263)	272
Overige aanpassingen voor aansluiting met het bedrijfsresultaat		
Totaal van aanpassingen voor aansluiting met het bedrijfsresultaat	172	409
Veranderingen in werkkapitaal		
Afname (toename) van voorraden		
Afname (toename) van kortlopende vorderingen	-508	1.525
Afname (toename) van effecten		
Toename (afname) van kortlopende schulden	(969)	1.461
Totaal van veranderingen in werkkapitaal	(1.477)	2.986
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	(681)	4.203
Ontvangen interest		
Betaalde interest		
Ontvangen dividenden		
Mutaties overige financiële vaste activa		
Betaalde winstbelasting		
Buitengewone baten		
Buitengewone lasten		
Kasstroom uit operationele activiteiten	(681)	4.203
Kasstromen uit investeringsactiviteiten		
Verwerving van immateriële vaste activa		
Ontvangsten uit hoofde van vervreemding van immateriële vaste activa		
Verwerving van materiële vaste activa	896	221
Ontvangsten uit hoofde van vervreemding van materiële vaste activa	-	157
Investeringen in deelnemingen en samenwerkingsverbanden		
Toename (afname) leningen aan OCW en EZ		
Toename (afname) overige financiële vaste activa		
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	(896)	(64)
Kasstromen uit financieringsactiviteiten		
Toename langlopende schulden	-	-
Aflossing langlopende schulden	-	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-	-
Overige balansmutaties		
Toename (afname) van liquide middelen	(1.577)	4.139

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemene toelichting

De Koninklijke Bibliotheek is feitelijk gevestigd op Prins Willem-Alexanderhof 5, Postbus 90407, 2509 LK te 's-Gravenhage en ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 27377634.

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5) en de Wet stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob, Art.9) beschrijven de taken en het werkkterrein van de KB. Deze komen samen in het Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek.

Algemene grondslagen

Verslaggevingsperiode Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslaggevingsperiode van een kalenderjaar.

Beleidsregels toepassing WNT De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 1 januari 2013 van kracht. Vanaf het jaarverslag 2014 is dit model aangepast. Hierbij wordt de BZK-publicatie uit februari 2014 "Regeling bezoldigingscomponenten WNT" gevolgd.

Personeelsbeloningen Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

Pensioenen Voor de werknemers van de KB die als overheidswerker in de Wet Privatisering ABP worden aangemerkt, geldt met betrekking tot de pensioenvoorziening het bepaalde in het Pensioenreglement van de Stichting Pensioenfonds ABP.

Schattingen Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de leiding van de instelling over verschillende zaken zich een oordeel vormt, en dat de leiding schattingen maakt die essentieel kunnen zijn.

Toegepaste standaarden De jaarrekening is opgesteld volgens de inrichtingsvereisten van Boek 2, Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek en de richtlijnen van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving, die worden gepubliceerd in de RJ-bundel nummer 660 (RJ 660). Met het ministerie van OCW is overeengekomen dat de KB in tegenstelling tot wat vermeld is in de RJ 660 bepaalde bijlagen (specificaties van projecten) niet hoeft op te nemen in de jaarrekening.

Verbonden partijen Als verbonden partij worden alle entiteiten aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook entiteiten die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen aanschafprijs.

Collectie KB De collectie van de KB, die feitelijk het meest waardevolle activum van de organisatie vormt, is pro memorie opgenomen, gezien de bijzondere aard en onvervangbaarheid ervan. Kosten van verwerving en onderhoud van stukken worden verantwoord in de staat van baten en lasten van het betreffende jaar.

Materiële vaste activa en afschrijvingen De bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd op aanschafprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen. Aanschaffingen worden geactiveerd vanaf €1.500. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van geschatte economische levensduur. De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd: 5% (bibliotheekinrichting), 10% (meubilair), 20% (apparatuur en centrale systemen) en 33,3% (decentrale systemen). Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

Vorderingen Vorderingen worden gewaardeerd op reële waarde eventueel onder aftrek van een voorziening van oninbaarheid. De voorziening op vorderingen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van vorderingen.

Liquide middelen Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Bestemmingsreserves Delen van het eigen vermogen zijn voor verschillende doeleinden gereserveerd als bestemmingsreserves.

Bestemmingsfondsen OCW Geormerkte OCW gelden welke niet volledig zijn besteed in het betreffende boekjaar, zijn toegevoegd aan de verschillende bestemmingsfondsen, eventuele onttrekkingen vinden plaats na toestemming van OCW.

Voorzieningen Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De KB heeft voorzieningen getroffen betreffende ingegane wachtgeldverplichtingen, ingegane seniorenregelingen en uitgestelde beloningen vanwege ambtsjubilea. Alle voorzieningen zijn gewaardeerd op nominale waarde.

Pensioenvoorzieningen worden gewaardeerd op basis van actuariële grondslagen. De overige voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Kortlopende schulden Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Vooruit gefactureerde en ontvangen termijnen projecten Hieronder zijn opgenomen ontvangen projectgelden waar tegenover een specifieke bestedingsverplichting bestaat, die gebaseerd is op externe contractuele verplichtingen. Projecten zijn gewaardeerd op direct toerekenbare kosten en aan overige instanties toegezegde gelden. Op de geactiveerde kosten zijn de ontvangen subsidiegelden in mindering gebracht. Gedurende de looptijd van een project wordt geen resultaat verantwoord. Na realisatie van een project wordt het saldo van

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Vergelijking met voorgaand jaar De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelsel- en schattingswijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Rijksbijdrage Onder de rijksbijdrage wordt de jaarlijkse bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verstaan.

Overige baten De verantwoording van overige baten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Kasstroomoverzicht Het kasstroomoverzicht is opgesteld conform de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan in zijn geheel uit liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Onder investeringsactiviteiten worden geactiveerde aanschaffingen vanaf €1.500K opgenomen.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa (1)

Verloopoverzicht van materiële vaste activa 2018	Inventaris en	Totaal materiële
Eur Bedragen: x 1.000	apparatuur	vaste activa
Materiële vaste activa, posten		
Stand aan het begin van de periode		
Verkrijgings- of vervaardigingsprijs aan het begin van de periode	20.116	20.116
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen aan het begin van de periode	(17.758)	(17.758)
Cumulatieve herwaarderingen aan het begin van de periode		
Materiële vaste activa aan het begin van de periode	2.358	2.358
Verloop gedurende de periode		
Investeringen	896	896
Desinvesteringen	(759)	(759)
Afschrijvingen	(435)	(435)
Afschrijving op desinvesteringen	759	759
Herwaarderingen		
Bijzondere waardeverminderingen		
Terugneming van bijzondere waardeverminderingen		
Verwervingen via fusies en overnames		
Afstotingen		
Omrekeningsverschillen		
Overboekingen		
Overige mutaties		
Mutatie gedurende de periode	461	461
Stand aan het eind van de periode		
Verkrijgings- of vervaardigingsprijs aan het einde van de periode	20.253	20.253
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen aan het einde van de periode	(17.434)	(17.434)
Cumulatieve herwaarderingen aan het einde van de periode		
Materiële vaste activa aan het einde van de periode	2.819	2.819

Materiële vaste activa

Onder materiële vaste activa zijn geen activa opgenomen waarvan de beschikbaarheid berust op een beperkt genotsrecht zoals erfpacht- en opstalrecht of huurkoop c.q. financieringshuur. De gebouwen en terreinen die de huisvesting van de KB vormen zijn geen eigendom. De investeringen hebben betrekking op bibliotheek- en kantoorinrichting en ICT-apparatuur. Met eventuele bijzondere waardeverminderingen wordt rekening gehouden. De verantwoorde desinvesteringen hebben volledig betrekking op buiten-gebruik-stellingen. De investeringen in 2018 bestaan uit: apparatuur €795K, werkplek en systemen €99K en kantoorinrichting €2K. De desinvesteringen betreffen Bibliotheeksystemen €518K, apparatuur €211K en kantoorinrichting €30K.

Flottende activa (2)

Flottende activa		31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000		Realisatie	Realisatie
Vorraden	2.1	pm	pm
Vorderingen	2.2	1.994	1.536
Overlopende activa	2.3	422	372
Effecten		-	-
Liquide middelen	2.4	70.103	71.681
Totaal		72.519	73.589

Specificatie voorraden (2.1)

Overzicht voorraden		31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000		Realisatie	Realisatie
Gebruiksgoederen			
Vooruitbetalingen op voorraden			
Vorraden		pm	pm

De collectie van de KB, die feitelijk het meest waardevolle activum van de organisatie vormt, is pro memorie opgenomen, gezien de bijzondere aard en onvervangbaarheid ervan. Kosten van verwerving en onderhoud van stukken worden verantwoord in de staat van baten en lasten van het betreffende jaar.

Specificatie vorderingen (2.2)

Overzicht vorderingen		31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000		Realisatie	Realisatie
Debiteuren		1.155	850
OCW/EZ			
Gemeenten en GR's			
Groepsmaatschappijen			
Andere deelnemingen			
Personeel			
Ouders, studenten, deelnemers en cursisten			
Overige overheden			
Waardering onderhanden projecten			
Overige vorderingen	2.2.1	841	701
Voorziening wegens oninbaarheid vorderingen		(2)	(15)
Totaal vorderingen		1.994	1.536

Alle vorderingen hebben een looptijd van minder dan een jaar.

Specificatie overige vorderingen (2.2.1)

Overzicht overige vorderingen	31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Personeel	8	2
Vooruitbetaalde bedragen	832	688
Overige	1	11
Overige vorderingen	841	701

De vooruitbetaalde bedragen van €841K betreffen betalingen van diensten die betrekking hebben op kosten na 31-12-2018.

Specificatie overlopende activa (2.3)

Overzicht overlopende activa	31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Vooruitbetaalde kosten		
Verstreckte voorschotten		
Te ontvangen interest		
Overige overlopende activa	422	372
Overlopende activa	422	372

De overige overlopende activa betreft de her allocatie van het debetsaldo van de extern gefinancierde projecten.

Liquide Middelen (2.4)

De KB participeert in het geïntegreerd middelenbeheer van het ministerie van Financiën. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de KB.

Overzicht liquide middelen	31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Kasmiddelen	9	5
Betalingen onderweg	-10	-
Schatkistbankieren	70.104	71.676
Liquide middelen	70.103	71.681

Eigen vermogen (3)

Eigen vermogen, verloopoverzicht 2018		Bestemmings-		
Eur Bedragen: x 1.000	Algemene reserve	Bestemmings-reserve	fonds publiek	Totaal eigen vermogen
Eigen vermogen aan het begin van de periode	3.292	16.644	7.103	27.039
Verloop gedurende de periode				
Resultaat verslagperiode	703	722	(801)	624
Overige mutaties verslagperiode				
Eigen vermogen aan het einde van de periode	3.995	17.366	6.302	27.663

Specificatie van publieke bestemmingsreserves

Eur Bedragen: x 1.000

Volgnummer		Eigen vermogen aan het begin van de periode	Resultaat verslagperiode	Eigen vermogen aan het einde van de periode
1	Bestemmingsreserve Huisvesting	15.663	1.703	17.366
2	Bestemmingsreserve Huisvestingsprojecten	250	(250)	0
3	Bestemmingsreserve Digitale Infrastructuur	731	(731)	0
Totaal		16.644	722	17.366

Bestemmingsreserve Huisvesting

De bestemmingsreserve huisvesting is ontstaan in 2001 voor de vooruit ontvangen bedragen in de rijksbijdrage, die onder het huisvestingsbudget vielen en bedoeld waren voor instandhouding en groot onderhoud. Ultimo 2007 was het bestemmingsfonds huisvesting volledig uitgeput.

In 2008 heeft OCW een structurele verhoging van de (lumpsum) rijksbijdrage voor het onderdeel huisvestingskosten toegekend, ter compensatie van de onvolledig vergoede indexatie van door de (toenmalige) RGD in rekening gebrachte huur. Het ABC heeft besloten over dit jaar €1.703K toe te voegen aan de huisvestingsreserve, vanwege te verwachten kosten gerelateerd aan de herhuisvesting.

Bestemmingsreserve Huisvestingsprojecten

De bestemmingsreserve huisvestingsprojecten is in 2017 ontstaan ten behoeve van additionele kosten ter voorbereiding van de nieuwe huisvestingsprojecten. Deze reserve is in 2018 volledig besteed.

Bestemmingsreserve Digitale Infrastructuur

Vanwege de onderschrijding in 2015 van de Vernieuwingsprojecten heeft het ABC in 2015 besloten €2.000K toe te voegen aan deze bestemmingsreserve. In overleg met OCW is besloten hiervan in 2016 €1.000K vrij te laten vallen en het resterende deel in 2017 in de begroting op te nemen. Uit de resultaatbestemming van 2017 is per saldo een bedrag van €731K beschikbaar gesteld voor Vernieuwing Digitale Infrastructuur in 2018. Dit bedrag is in 2018 volledig uitgenut.

Specificatie van publieke bestemmingsfondsen

Eur Bedragen: x 1.000

Volgnummer		Eigen vermogen aan het begin van de periode	Resultaat verslagperiode	Eigen vermogen aan het einde van de periode
1	Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)	4.650	(3.487)	1.163
2	Bestemmingsfonds Leesgehandicapten	347	440	787
3	Bestemmingsfonds E-content	1.881	2.047	3.928
4	Bestemmingsfonds Pilot Digitalisering	225	(79)	146
5	Bestemmingsfonds Legaten		278	278
Totaal		7.103	(801)	6.302

Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)

Conform de toelichting van OCW bij de goedkeuring van de begroting 2018 hebben wij het resterende budget van de restantsubsidie OCW 2010-2012 (SIOB) ingezet voor de uit de Innovatie-agenda Openbare Bibliotheekvoorzieningen onderwerpen Jeugd en Onderwijs, Zelfredzaamheid en Participatie, Persoonlijke Ontwikkeling, Klassieke Bibliotheek en Flankerende Agenda.

Onderstaand geeft inzicht in de bestedingen gedurende 2018 en het resterende bedrag voor 2019. De gemaakte kosten in 2018 komen ten laste van de Bestemmingsreserve OCW 2010-2012 (SIOB). In samenspraak met OCW zal het resterende saldo van €1.163K in 2019 besteed worden.

Financieel overzicht	Reservegelden SIOB	totaal beschikbaar	realisatie 2018	nog te besteden
1	Jeugd en onderwijs	961	495	466
2	Zelfredzaamheid en participatie	448	553	-105
3	Persoonlijke ontwikkeling	300	88	212
4	Klassieke bibliotheek	1.952	1.427	525
5	Flankerende agenda	989	924	65
Totaal		4.650	3.487	1.163

Bestemmingsfonds Leesgehandicapten

Vanwege een onderschrijding van het geormerkte budget van de post Leesgehandicapten zal het overschot van €440K ten gunste van de reserve gebracht worden.

Bestemmingsfonds E-content

Vanwege de onderschrijding van het geormerkte budget van de post E-content zal het overschot van €2.047K worden toegevoegd aan dit bestemmingsfonds. Dit resultaat wordt mede veroorzaakt door de ontvangst in november van €1.000K additionele rijksbijdrage.

Bestemmingsfonds Pilot Digitalisering

De pilot met betrekking tot het digitaliseren van de Kluitmancollectie is inmiddels afgesloten. Deels om de gedigitaliseerde werken beschikbaar te stellen in Delpher maar ook om als E-book beschikbaar te maken. In 2018 is er €79K ten laste van het bestemmingsfonds geboekt.

Bestemmingsfonds Legaten

Wij hebben een eenmalige gift ontvangen van een dusdanig bedrag (€278K) waarvoor wij niet direct een bestemming hebben. Op termijn zal voorgesteld worden om dit bedrag gepast te besteden.

Vorzieningen (4)

Vorzieningen verloopoverzicht 2018	Personele voorzieningen	Totaal voorzieningen
Eur Bedragen: x 1.000		
Vorzieningen, posten		
Stand aan het begin van de periode		
Vorzieningen aan het begin van de periode	1.858	1.858
Verloop gedurende de periode		
Dotaties	830	830
Onttrekkingen	850	850
Vrijval	243	243
Oprenting en/of verandering disconteringsvoet	-	-
Stand aan het eind van de periode		
Vorzieningen aan het einde van de periode	1.595	1.595
Vorzieningen met looptijd korter dan een jaar	435	435
Bedrag looptijd 1 tot en met 5 jaar	858	858
Bedrag looptijd meer dan 5 jaar	302	302

Vorzieningen specificatie

Uitsplitsing personele voorzieningen 2018 Eur Bedragen: x 1.000	Jubileum- voorziening	Werkloosheids- bijdragen	Overige personele voorzieningen	Totaal personele voorzieningen
Stand aan het begin van de periode				
Vorzieningen aan het begin van de periode	412	1.412	33	1.858
Verloop gedurende de periode				
Dotaties	72	758	-	830
Onttrekkingen	26	792	32	850
Vrijval		243	-	243
Oprenting en/of verandering disconteringsvoet				0
Stand aan het eind van de periode				
Vorzieningen aan het einde van de periode	458	1.136	1	1.595
Vorzieningen met looptijd korter dan een jaar	37	397	1	435
Bedrag looptijd 1 tot en met 5 jaar	204	654		858
Bedrag looptijd meer dan 5 jaar	217	85		302

Jubileumvoorziening

Dit betreft een voorziening op de toekomstige uitgaven van KB medewerkers die in aanmerking komen voor een ambtsjubileum uitkering.

Vorzieningen Werkloosheidsbijdrage

De kosten voor wachtgeld in 2018 (een bedrag van €792K) zijn ten laste van de voorziening gebracht. De totale wachtgeldvoorziening voor voormalige medewerkers die per 31 december 2018 in de wachtgeldregeling vielen bedraagt €1.136K (2017 €1.412K). Het aantal wachtgelders bedroeg op die datum dertien, evenals in 2017. Het kortlopende deel van de voorziening bedraagt €397K. Het deel 2 tot 5 jaar €654K en langer dan 5 jaar €85K.

Overige personele voorzieningen

Hieronder valt de voorziening die betrekking heeft op SROI dat staat voor Senioren Regeling Onderzoek Instellingen. Deze regeling is per 1 juni 2012 afgeschaft. De regeling is alleen nog van toepassing op werknemers die vallen onder het overgangsrecht seniorenregeling.

Daarnaast is per mei 2017 een generatieplan gekomen. Hiervoor is echter geen voorziening opgenomen aangezien hierbij de werknemers geen verlofuren sparen zoals bij de SROI wel van toepassing was.

Kortlopende schulden (5)

Kortlopende schulden, verloopoverzicht 2018		31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000		Realisatie	Realisatie
Schulden aan groepsmaatschappijen			
Schulden aan andere deelnemingen			
Schulden aan kredietinstellingen			
Schulden aan OCW/EZ			
Schulden aan FIN			
Schulden aan gemeenten en GR'en			
Vooruit gefactureerde en -ontvangen termijnen op projecten	5.1	35.848	39.022
Crediteuren	5.2	5.566	5.632
Belastingen en premies sociale verzekeringen		1.756	198
Schulden ter zake van pensioenen		383	3
Schulden ter zake van werk door derden		-	0
Overige schulden (kortlopend)	5.3	376	709
Subtotaal kortlopende schulden		43.929	45.564
Overlopende passiva, uitsplitsing			
Vooruit ontvangen college-, cursus-, les- en examengelden			
Vooruit ontvangen subsidies OCW/EZ			
Vooruit ontvangen investeringssubsidies			
Vooruit ontvangen bedragen	5.4	600	
Vakantiegeld en vakantiedagen		1.551	1.485
Te betalen interest		-	
Overige overlopende passiva		-	
Overlopende passiva		2.151	1.485
Totaal van kortlopende schulden		46.080	47.049

Vooruit gefactureerde en –ontvangen termijnen projecten

In deze post zijn de bedragen opgenomen die in het kader van het landelijke programma Metamorfoze (conservering/digitalisering) zijn gereserveerd ten behoeve van instellingen in Nederland of daarbuiten die een belangrijke Nederlandse collectie willen laten conserveren en/of digitaliseren. Dit betreft het kortlopend deel van het saldo. Het saldo bedraagt cumulatief €35.848K. De ontvangen baten in 2018 zijn €8.366K, de kosten €11.962K.

Vooruit gefactureerde en -ontvangen termijnen op projecten (5.1)

	31-12-2018	31-12-2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Programma's		
Nationaal Programma Metamorfoze	9.799	10.346
Extern gefinancierde projecten	1.186	1.692
Digitale Duurzaamheid	7.214	6.833
Uitvoering BKT traject	11.362	13.864
Totaal Programma's	29.561	32.735
RGD project brandveiligheid	5.000	5.000
Samenwerking KB/NA	1.287	1.287
Totaal stand projecten	35.848	39.022

Verloopstaat Programma Metamorfoze	31-12-2018	31-12-2017
Stand begin periode	10.346	14.100
Ontvangen subsidies	6.500	6.500
Kosten projecten	(7.047)	(10.254)
Stand einde periode	9.799	10.346

Verloopstaat extern gefinancierde projecten	31-12-2018	31-12-2017
Stand begin periode	1.692	1.611
Ontvangen subsidies	299	602
Kosten projecten	(805)	(521)
Stand einde periode	1.186	1.692

Verloopstaat Digitale Duurzaamheid	31-12-2018	31-12-2017
Stand begin periode	6.833	5.717
Ontvangen subsidies	1.500	1.500
Kosten projecten	(1.119)	(384)
Stand einde periode	7.214	6.833

Verloopstaat Uitvoering BKT traject	31-12-2018	31-12-2017
Stand begin periode	13.864	10.868
Ontvangen subsidies	4.097	7.858
Kosten projecten	(6.599)	(4.862)
Stand einde periode	11.362	13.864

Programma Metamorfoze:

Metamorfoze is het nationale programma voor het behoud van papieren erfgoed. Het wordt gefinancierd door het Ministerie van OCW. Vervolgens financiert het programma Metamorfoze de instanties in het erfgoedveld. Het programma wordt gecoördineerd door het Bureau Metamorfoze. Het programma heeft tot doel het door versneld autonoom verval bedreigde papieren erfgoed te conserveren middels digitalisering, het beschikbaar te stellen van de digitale kopie en daardoor het origineel beter te kunnen behouden. Het gedigitaliseerde materiaal uit BKT traject beschikbaar gesteld op de nationale website Delpher. Het Bureau Metamorfoze zorgt voor de coördinatie van de Metamorfoze-projecten en geeft advies en ondersteuning aan instellingen die aan Metamorfoze deelnemen. Adviescommissies van onafhankelijke deskundigen beoordelen de projectaanvragen en adviseren over de toekenning. Het Bureau houdt zich ook bezig met het opzetten van onderzoek, legt contacten met binnen- en buitenlandse organisaties en verzorgt de informatieverspreiding. De projecten hebben meestal een looptijd van meerdere jaren en zijn langlopend van aard.

Het programma bestaat uit de volgende onderdelen:

- Boeken, Kranten en Tijdschriften
- Onderzoeksprojecten
- Archieven en collecties

Doelstelling van Archieven en Collecties is het (fysieke) conserveren middels digitaliseren van alle bedreigde archieven en collecties die voor Nederlandse geschiedenis en cultuur van (inter)nationaal belang zijn. In aanmerking komende archieven en collecties worden door een onafhankelijke adviescommissies voor dit AC-traject op basis van aanvragen uit het erfgoedveld geselecteerd. Het AC-traject is gebaseerd op 100% financiering. Voorbereiding en uitvoering vindt plaats door bureau Metamorfoze van de KB. Voor de langdurige duurzame opslag van de masterbestanden is een overeenkomst gesloten met het Nationaal Archief. Op jaarbasis is er voor A&C projectaanvragen €1,6 miljoen begroot.

Voor de duurzame opslag in het e-Depot bij het Nationaal Archief is er een bedrag gereserveerd van €800K.

Extern gefinancierde projecten:

Dit zijn projecten waarvoor de KB subsidie aanvraagt bij derden om deel te nemen aan externe projecten. Hierbij valt onder andere onderzoeksprojecten, innovatieprojecten en deelname aan Europese projecten. In 2018 heeft de KB €299K aan externe subsidies ontvangen en de lasten in 2018 zijn €1.227K. Projecten die in 2019 continueren zijn onder andere Persgroep Titels, Europeana Rise of Literacy, DBNL, Google Books en Doorontwikkeling Geheugen van Nederland.

Digitale Duurzaamheid:

De activiteiten met betrekking tot Digitale Duurzaamheid worden gefinancierd vanuit de rijksbijdrage aan de KB. Omdat de techniek steeds verandert en er speciale maatregelen nodig zijn, wordt er voortdurend gewerkt aan de bruikbaarheid van alle digitale informatie op de lange termijn. In 2018 is €1.500K aan Rijksbijdrage ontvangen en is €299K aan onderzoekskosten besteed, €402K aan het Nieuwe Digitaal Magazijn en €418K aan overige digitale Duurzaamheidsprojecten.

Uitvoering BKT traject:

Het programma Metamorfoze financiert erfgoedinstellingen voor collecties van boeken, kranten en tijdschriften. De titels uit de periode 1840-1960 worden door onafhankelijke adviescommissies voor dit BKT traject op basis van aanvragen uit het erfgoedveld geprioriteerd. De KB zorgt voor het digitaliseren en het beschikbaar stellen van deze collecties, onder andere via de nationale website Delpher. Binnen het programma Metamorfoze wordt jaarlijks een reservering gemaakt voor de digitalisering van deze collecties.

In 2018 zijn er in het boeken traject ca. 2.9 miljoen pagina's, 1.8 miljoen pagina's aan tijdschriften en 1.4 miljoen pagina's aan kranten gedigitaliseerd en zijn er 2.2 miljoen pagina's beschikbaar gesteld op de nationale website Delpher.

Verloopstaat project brandveiligheid	31-12-2018	31-12-2017
Stand begin boekjaar	5.000	5.000
Ontvangen projectmiddelen		
Kosten projecten		
Stand ultimo boekjaar (17055)	5.000	5.000

Verloopstaat samenwerking KB/NA	31-12-2018	31-12-2017
Stand begin boekjaar	1.287	1.287
Ontvangen projectmiddelen		
Kosten projecten		
Stand ultimo boekjaar	1.287	1.287

Project Brandveiligheid

In het kader van de instandhoudingsplannen van ons pand heeft de RVB een plan van aanpak gemaakt om activiteiten uit te voeren. De concrete aanvang van de werkzaamheden zijn nog niet bekend. In 2019 zal de aanbesteding hiervoor plaats vinden en dan zal een concrete planning beschikbaar komen.

Project Samenwerking KB/NA

Er zal gewerkt worden aan activiteiten met betrekking tot het "vieren van het geschreven woord" conform het beleidsplan 2019-2022. In de komende jaren zal dit bedrag besteed worden aan het KB Atelier, dat gesitueerd is in het KB-gedeelte achter de receptie van het Nationaal Archief.

Specificatie totaal projecten langlopend, kortlopend:

Saldo lopende projecten	Kortlopend	Langlopend	Totaal
Eur Bedragen: x 1.000	<1 jaar	> 1 jaar	
Nationaal Programma Metamorfoze	3.883	5.916	9.799
Extern gefinancierde projecten	287	899	1.186
Digitale Duurzaamheid	3.219	3.995	7.214
Uitvoering BKT traject	6.498	4.864	11.362
RGD project brandveiligheid		5.000	5.000
Samenwerking KB/NA		1.287	1.287
Totaal	13.887	21.961	35.848

Crediteuren (5.2)

Alle crediteuren hebben een looptijd van minder dan een jaar. In het crediteuren saldo van €5.566K zijn schulden aan personeel van €8K opgenomen.

Overige schulden (5.3)

De overige schulden van €376K bestaan vooral uit nog te betalen kosten (€340K). Alle overige schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Vooruit ontvangen bedragen (5.4)

De vooruit ontvangen bedragen bestaan uit vooruit ontvangen rijksbijdragen 2019 E-content (€600K).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De belangrijkste niet in de balans opgenomen verplichtingen met een materieel financieel belang zijn:

Huurverplichtingen

Met het Rijksvastgoedbedrijf is een huurcontract voor het KB-gebouw gesloten tot en met 2035. De huur (inclusief servicekosten/allonges) bedraagt in 2018 €7.936K. De huur wordt elk jaar door het Rijksvastgoedbedrijf geïndexeerd. Daarnaast wordt de huur incidenteel aangepast met de zogenaamd allonges ter dekking / aflossing van de kosten van uitbreidingen / aanpassingen van gebouw en installaties die via de leenfaciliteit gefinancierd zijn. De huurverplichting korter dan 1 jaar bedraagt €7.835K, €24.961K voor 2 tot 5 jaar en €21.187K > 5 jaar.

Wagenpark

In 2018 is een 6-jarig leasecontract aangegaan voor een nieuwe bestelbus. De kosten bedragen in 2018 €9K (€9K in 2017). De verplichting korter dan 1 jaar bedraagt €7K en €33K voor 2 tot 5 jaar.

Printers

De leasekosten met betrekking tot multifunctional printers bedroegen over 2018 €111K. Het laatste contract met Konica loopt tot en met augustus 2021. Het totaal saldo van de verplichtingen voor printers is €72K.

Vergelijking realisatie en begroting 2018

Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Begroting
Baten		
Rijksbijdragen	94.316	91.710
Overige baten	5.210	1.524
Totaal baten	99.526	93.234
Lasten		
Personeelslasten	38.653	34.789
Afschrijvingen	435	350
Huisvestingslasten	11.264	13.661
Overige lasten	48.550	44.434
Totaal lasten	98.902	93.234
Saldo baten en lasten	624	0

Afwijkingen t.o.v. Begroting 2018:

Baten

De rijksbijdrage 2018 viel hoger uit dan begroot door een bijstelling in november 2018 van €1.590K voor loon- en prijscompensatie en €1.000K voor BTW compensatie voor de inkopen van E-content. Door een verhoogde productie voor het conserveren en digitaliseren van boeken (en andere monografieën), kranten en tijdschriften is aanspraak gemaakt op daarvoor in het verleden gereserveerde gelden op de balans. Hiervoor wordt €3.105K aan overige baten verantwoord afkomstig van de balanspost "kortlopende schulden" (lopende projecten).

Personeelslasten

De personeelslasten vallen in totaal hoger uit dan de begroting. Dit wordt met name veroorzaakt door een reclassificatie van personeelskosten inzake programma's begroot onder overige lasten, noodzakelijke externe inhuur t.b.v. vernieuwingsprojecten en omdat extra activiteiten zijn uitgevoerd die ten laste komen van de bestemmingsreserve OCW (SIOB). Ook de lasten voor wachtgeld en WAO-ontvangsten vallen €275K hoger uit. Daartegenover staan €900K lagere lasten van het personeel in dienst van de KB als gevolg van openstaande vacatures.

Afschrijvingskosten

Door extra investeringen in apparatuur zijn de afschrijvingskosten in 2018 €85K hoger dan begroot.

Huisvesting

De huisvestingslasten zijn €2.397K lager dan begroot. In de begroting van 2018 is een dotatie geraamd van €1.000K t.b.v. de huisvestingsreserve. Daarnaast zijn een aantal gebouwprojecten niet uitgevoerd in afwachting van de instandhoudingsplanning van de RVB van het pand.

Overige lasten

De overige lasten zijn €4.116K hoger dan begroot. Dit wordt voor €3.400K verklaard doordat de kosten die ten laste van de bestemmingsreserve OCW (SIOB) komen niet zijn opgenomen in de begroting. Ook is besloten tot het doen van extra uitgaven voor diverse vernieuwingsprojecten waaronder de Bouwstroom AEM (€789K), Datawarehouse (€545K), Ontwikkeling IBL-voorziening (€422K), Uitbreiding Klantondersteuning (€333K) en vervanging Materiaalvoorbereidingsdatabases (€229K), deels gecompenseerd door het feit dat de begroting personeelskosten bevatte die in realisatie onder personeelskosten zijn geboekt.

Toelichting op de Baten en Lasten (6)

Overheidsbijdragen	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Rijksbijdragen, uitsplitsing		
Rijksbijdragen OCW/EZ, uitsplitsing		
Rijksbijdragen OCW	94.316	91.683
Rijksbijdragen EZ	-	
Rijksbijdragen OCW/EZ	94.316	91.683
Overige subsidies OCW/EZ, uitsplitsing		
Overige subsidies OCW		
Overige subsidies EZ		
Overige subsidies OCW/EZ		
Inkomensoverdracht van rijksbijdragen, uitsplitsing		
Rijksbijdrage academische ziekenhuizen		
Inkomensoverdracht van rijksbijdragen		
Overige rijksbijdragen		
Rijksbijdragen	94.316	91.683
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden, uitsplitsing		
Participatiebudget, uitsplitsing		
Educatie		
Re-integratie		
Inburgering		
Totaal participatiebudget		
Overige overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden, uitsplitsing		
Provinciale bijdragen en subsidies		
Overige gemeentelijke en GR-bijdragen en -subsidies		
Overige overheden		
Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden		
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden		

Rijksbijdragen

De KB wordt gefinancierd op basis van de WHW en de WSOB. De inkomsten zijn ten opzichte van 2017 met €2.633K toegenomen waarvan €1.704K geormerkte middelen voor E-content en €280K geormerkte middelen voor Leesgehandicapten zijn.

Ontvangen rijksbijdragen (Eur x 1.000)	2018
Rijksbijdrage WHW	€ 47.238
Rijksbijdrage WSOB	€ 48.604
Ontvangen rijksbijdragen	€ 95.842

Vooruit ontvangen BTW compensatie 2019	-€ 600
St. Bibliographie Linguistique	-€ 211
CDR (Centrale Discotheek Rotterdam)	-€ 500
SCOB (St. Certificering Openbare Bibliotheken)	-€ 215

Totaal ontvangen rijksbijdragen	2018
Rijksbijdragen	€ 94.316
Totaal rijksbijdragen in jaarrekening KB	€ 94.316

De ontvangen Rijksbijdrage ten behoeve van geaffilieerde instellingen loopt niet door de Staat van baten en lasten van de KB conform besluit van het Algemeen Bestuurscollege en is uitsluitend zichtbaar in het kasstroomoverzicht.

Overige baten (7)

Overige baten	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Contractonderzoek		
Baten uit patiëntenzorg		
Licentie-opbrengsten	404	294
Overige baten werk in opdracht van derden	1.081	1.082
Baten werk in opdracht van derden	1.485	1.376
Overige baten, uitsplitsing		
Opbrengst verhuur		
Detachering personeel		
Schenkeningen		
Sponsoring		
Deelnemersbijdragen		
Studentenbijdragen		
Verkoop (onderwijs)materiaal	13	7
Catering		
Overige baten	3.712	1.001
Overige baten	5.210	2.384

Overige baten

De licentie-opbrengsten bestaan uit de opbrengst van de KB-passen en de opbrengst van de digitale abonnementen. De stijging wordt vooral veroorzaakt door hogere inkomsten digitale abonnementen (€150K hoger).

Overige baten werk in opdracht van derden: deze opbrengsten bestaan uit ontvangen subsidiegelden DBNL van €700K en ontvangen subsidies voor overige projecten van €300K.

De overige baten bestaan met name uit de opbrengsten van IBL binnen- en buitenland van €157K, afrekening derde geldstroom projecten van €3.105K en diverse opbrengsten van €227K. De hogere kostprijs bij BKT projecten heeft een hogere vrijval veroorzaakt.

Lasten

Personeelslasten (8)	2018	2017	
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie	Vershil
Personeelslasten, uitsplitsing			
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten, uitsplitsing			
Lonen en salarissen	18.728	17.869	859
Sociale lasten	2.876	2.610	266
Pensioenlasten	3.356	2.918	438
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten	24.960	23.397	1.563
Overige personele lasten, uitsplitsing			0
Dotaties personele voorzieningen	-	-	0
Lasten personeel niet in loondienst	8.298	8.027	271
Overige personele lasten	5.038	4.715	323
Overige personele lasten	13.336	12.742	594
Uitkeringen die personeelslasten verminderen	357	621	(264)
Personeelslasten	38.653	36.760	1.893

Ten behoeve van het inzicht zijn de cijfers vast en tijdelijk personeel samengevoegd. Hiervan zijn geen medewerkers werkzaam in het buitenland, ook in 2018 niet. Het gemiddeld aantal FTE bedraagt 387,2 in 2018 (2017: 369,9).

Toelichting stijging personele lasten

Oorzaak (Eur x 1.000)	
<i>Cao loonstijging 2%</i>	
FTE-stijging (387 FTE gemiddeld vs. 369 FTE gemiddeld 2017)	
Stijging lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten	1.339
Stijging dekking intern personeel op projecten	224
<i>Stijging bruto kosten extern personeel</i>	199
<i>Daling dekking (tijdschrijven)</i>	72
Stijging kosten extern personeel	271
<i>Stijging reiskosten</i>	48
<i>Daling werving en selectie</i>	(63)
<i>Stijging opleidingskosten</i>	11
<i>Stijging doorbelasting intern personeel op projecten</i>	353
<i>Daling overige personele kosten</i>	(26)
Stijging overige personele kosten	323
Daling uitkeringen die personeelslasten verminderen (wachtgelden)	(264)
Totaal	1.893

Afschrijvingen (9)	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Toelichting op afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa: uitsplitsing		
Afschrijvingen op immateriële vaste activa		
Afschrijvingen op materiële vaste activa	435	260
Afschrijvingen	435	260

Huisvestingslasten (10)	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Huisvestingslasten, uitsplitsing		
Huurlasten	7.882	8.407
Verzekeringslasten	-	
Onderhoudslasten (klein onderhoud)	1.365	1.571
Lasten voor energie en water	1.292	1.287
Schoonmaakkosten	692	581
Belastingen en heffingen	33	27
Dotatie onderhoudsvoorziening	-	
Overige huisvestingslasten	-	
Huisvestingslasten	11.264	11.873

De lagere huurlasten worden veroorzaakt door aflopende huurallonges.

Overige lasten (11)	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Overige lasten, uitsplitsing		
Administratie- en beheerslasten	11.1 48.550	43.380
Inventaris en apparatuur	-	-
Leer- en hulpmiddelen	-	-
Dotatie overige voorzieningen	-	-
Overige lasten	-	986
Overige lasten	48.550	44.366
Gerealiseerde herwaardering		
Separate specificatie kosten instellingsaccountant		
Accountantshonoraria inzake het onderzoek van de jaarrekening	121	121
Accountantshonoraria inzake andere controleopdrachten		
Accountantshonoraria inzake adviesdiensten op fiscaal terrein		
Accountantshonoraria inzake andere niet-controlediensten		
Accountantshonoraria	121	121

Specificatie Administratie- en beheerlasten (11.1)

Administratie- en beheerslasten	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Nationaal Programma en derde geldstroom projecten	8.011	5.272
Leesgehandicapten	11.110	11.535
Inkoop e-content	11.216	10.417
IT-kosten	6.119	5.645
Sectorkosten systemen	3.153	3.093
Aanschaffingen collectie	1.446	1.271
Algemene kosten	756	851
Communicatiekosten	747	461
Onderhoud en bindwerk collectie	182	170
Portfolio vernieuwing	888	2.122
Landelijke Stelseltaken	1.537	1.517
Lasten Stelseltaken reserve	2.425	1.155
Overige bedrijfslasten	960	857
Totaal	48.550	44.366

Toelichting op de stijging van de Administratie- en beheerlasten

De stijging van Administratie- en beheerslasten wordt vooral veroorzaakt door intensivering van BKT projecten zoals verantwoord onder het Nationaal Programma, derde geldstroom projecten (€2.7 miljoen) en de extra activiteiten aangaande de SIOB reserves zoals verantwoord onder de lasten stelseltaken reserve (€1.3 miljoen). De kosten van het portfolio vernieuwing zijn €1.2 miljoen lager als gevolg van lagere kosten van het Datawarehouse.

Rechtmatigheid

In 2018 is de inkoopfunctie verzwaaard, hetgeen in 2019 wordt voortgezet. Dit betekent onder andere dat het inkoopbeleid wordt geactualiseerd, actief gewerkt wordt met een inkoopkalender en alle inkoopdossiers in beeld zijn gebracht. De vastgestelde onrechtmatigheid in 2018 komt uit op 3,9% t.o.v. 1,7% in 2017. Deze stijging is het gevolg van meervoudig voortschrijdend inzicht (scherpere analyses en hantering van objectievere uitgangspunten) en de genoemde analyse van de inkoopdossiers.

Geormerkte gelden

In het bedrag €46.079K Administratie- en beheerslasten zitten een deel van de kosten van de in de rijksbijdrage genoemde geormerkte budgetten, te weten: E-content, Leesgehandicapten en Collecties.

E-content	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	13.670	11.966
Lasten	11.623	10.417
Resultaat	2.047	1.549

De baten zijn inclusief het in november ontvangen bedrag aan BTW compensatie, het positief resultaat wordt toegevoegd aan bestemmingsfonds E-content. In 2019 zal bovenop de reguliere begroting voor E-content dit bedrag extra besteed worden, vanwege de extra kosten in het kader van het convenant E-lending waarbij de auteurs en vormgevers via de KB betaald gaan worden.

Leesgehandicapten	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	11.550	11.270
Lasten	11.110	11.535
Resultaat	440	-265

Dit overschot zal worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Leesgehandicapten.

Collecties	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	1.616	1.626
Lasten	1.627	1.626
Resultaat	-11	-

Taalunie	2018	2017
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	733	700
Lasten	-753	738
Resultaat	-20	-38

De KB ontvangt van de Taalunie €733K geïndexeerde subsidie. De kosten in 2018 zijn €753K.

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de KB van toepassing zijnde regelgeving: Regeling bezoldiging topfunctionarissen OCW-sectoren.

Het bezoldigingsmaximum in 2018 voor de KB is €189.000. Het weergegeven individuele WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 FTE.

Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van het Algemeen Bestuurscollege; dit bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Omschrijving	Gegevens
(Fictieve) dienstbetrekking	Ja
Aanhef	Mevrouw
Voorletters	E.J.B.
Tussenvoegsel	
Achternaam	Knibbeler
Gewezen topfunctionaris	Nee
Functie(s)	Algemeen Directeur
Aanvang functie	1-jan
Einde functie	31-dec
Taakomvang (fte)	1
Beloning	140.112
Belastbare onkostenvergoedingen	-
Beloning betaalbaar op termijn	19.033
Subtotaal bezoldiging	159.145
Onverschuldigd betaald bedrag bezoldiging	-
Totale bezoldiging	159.145
Afwijkend WNT-maximum	
Individueel WNT-maximum	189.000
Motivering overschrijding bezoldigingsnorm	Niet van toepassing
Toelichting overschrijding bezoldiging	
Aanvang functie vorig verslagjaar	1-jan
Einde functie vorig verslagjaar	31-dec
Taakomvang (FTE) vorig verslagjaar	1
Beloning in vorig verslagjaar	135.590
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen in vorig verslagjaar	-
Beloning betaalbaar op termijn in vorig verslagjaar	17.599
Totale bezoldiging in vorig verslagjaar	153.189

Toezichthoudende topfunctionarissen

Omschrijving	Gegevens					
(Fictieve) dienstbetrekking	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Aanhef	De heer	De heer	Mevrouw	De heer	De heer	Mevrouw
Voorletters	T.H.J	L.	F.M.G.	W.	K.	F.J.
Tussenvoegsel			de	v.d.		
Achternaam	Joustra	Jongsma	Jong	Stelt	Veling	Leeflang
Functiecategorie	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang functie	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	1-nov
Einde functie	31-dec	31-mrt	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec
Beloning	8.950	2.237	8.950	8.950	8.950	1.492
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	-
Beloning betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	-
Subtotaal bezoldiging	8.950	2.237	8.950	8.950	8.950	1.492
Onverschuldigd betaald bedrag bezoldiging	-	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging	8.950	2.237	8.950	8.950	8.950	1.492
Afwijkend WNT-maximum						
Individueel WNT-maximum	28.350	18.900	18.900	18.900	18.900	18.900
Motivering overschrijding bezoldigingsnorm	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing
Toelichting overschrijding bezoldiging						
Aanvang functie vorig verslagjaar	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	
Einde functie vorig verslagjaar	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	
Beloning in vorig verslagjaar	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950	-
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen in vorig verslagjaar	-	-	-	-	-	-
Beloning betaalbaar op termijn in vorig verslagjaar	-	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging in vorig verslagjaar	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950	-

Verbonden partijen

De algemeen directeur (of 'bibliothecaris') van de KB is q.q. lid van de Raad van Toezicht (RvT) van Meermannno. De leden van het Algemeen Bestuurscollege van de KB zijn op verzoek van het ministerie van OCW de andere leden van de RvT van Meermannno. De KB heeft geen financieel belang in Meermannno en de centrale leiding van en verantwoordelijkheid voor Meermannno berust bij de directeur-bestuurder van Meermannno. Wel is Meermannno te zien als een verbonden partij.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum te noemen.

Overige gegevens

Bestemming resultaat 2018

Voorgesteld wordt het resultaat ad €624K als volgt te verdelen:

Omschrijving	
Eur Bedragen: x 1.000	
Toevoeging aan bestemmingsreserve Leesgehandicapten	440
Toevoeging aan bestemmingsfonds E-content	2.047
Onttrekking aan bestemmingsreserve OCW SIOB	(3.487)
Onttrekking aan bestemmingsreserve digitale infrastructuur	(731)
Toevoeging aan bestemmingsreserve Huisvesting	1.703
Onttrekking aan bestemmingsreserve Huisvestingsprojecten	(250)
Onttrekking aan bestemmingsfonds Pilot Digitalisering	(79)
Toevoeging aan nieuw te vormen bestemmingsfonds Legaten	278
Toevoeging aan de algemene reserve	703
Resultaat na belasting	624

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Algemeen Bestuurscollege van de Koninklijke Bibliotheek

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag gecontroleerd.

Ons goedkeurend oordeel betreffende de getrouwheid van de jaarrekening

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Koninklijke Bibliotheek op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Ons oordeel met beperking betreffende de financiële rechtmatigheid

Naar ons oordeel:

- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018, in alle van materieel belang zijnde aspecten, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking betreffende de financiële rechtmatigheid', rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 Relevante wet- en regelgeving van het Controleprotocol OWB instellingen 2017.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel betreffende de getrouwheid

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol OWB instellingen 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Koninklijke Bibliotheek, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam

T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

De basis voor ons oordeel met beperking betreffende de financiële rechtmatigheid

Bevindingen die hebben geleid tot ons oordeel met beperking

De Koninklijke Bibliotheek heeft in 2018 voor € 3,9 miljoen (inclusief btw) onrechtmatig besteed op inkoopcontracten, die ten onrechte niet Europees aanbesteed zijn volgens de regels zoals opgenomen in de Aanbestedingswet 2012.

De totale omvang overschrijdt de materialiteitsgrens van 3% van de totale publieke middelen over 2018, maar blijft binnen de materialiteitsgrens van 5%.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1(j) Uitvoeringsregeling WNT

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlagen (A tot en met D).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.3. Bestuursverslag van het Controleprotocol OWB instellingen 2017 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.3. Bestuursverslag van het Controleprotocol OWB instellingen 2017 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Algemeen Bestuurscollege voor de jaarrekening

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het Algemeen Bestuurscollege is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. In dit kader is het Algemeen Bestuurscollege tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Algemeen Bestuurscollege noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Algemeen Bestuurscollege afwegen of de Koninklijke Bibliotheek in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het Algemeen Bestuurscollege de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Algemeen Bestuurscollege het voornemen heeft om de Koninklijke Bibliotheek te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het Algemeen Bestuurscollege moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Koninklijke Bibliotheek haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Koninklijke Bibliotheek.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 14 maart 2019
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

M. van Ginkel RA

Bijlage bij de controleverklaring

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol OWB instellingen 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de Koninklijke Bibliotheek;
 - het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Algemeen Bestuurscollege en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
 - het vaststellen dat de door het Algemeen Bestuurscollege gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Koninklijke Bibliotheek haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de Koninklijke Bibliotheek haar continuïteit niet langer kan handhaven;
 - het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
 - het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Algemeen Bestuurscollege onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

9. Bijlagen

Bijlage A: Prestatie-indicatoren KB / OCW

Voor de beleidsperiode 2015-2018 zijn tussen de KB en het ministerie van OCW de volgende indicatoren overeengekomen:

1. Gebruik van diensten van de nationale digitale bibliotheek
2. Toegang tot de (bibliotheek) collectie Nederland
3. Stelseltaken (aangepaste leesvormen, leesbevordering en aangepast lezen)
4. Depottaak & duurzame opslag
5. Digitalisering van de Nederland Collectie
6. Bereik in Nederland
7. Samenwerking
8. Aanwezigheid in de pers
9. Klanttevredenheid

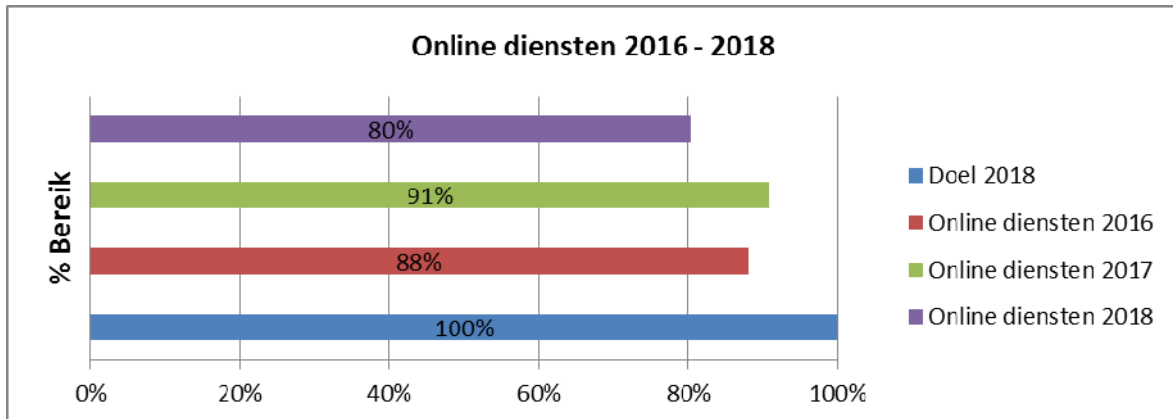
In het onderstaande worden de indicatoren achtereenvolgens toegelicht en geëvalueerd. Waar mogelijk wordt een koppeling gelegd met concrete doelstellingen in het KB beleidsplan 2015-2018.

1. Gebruik van de diensten van de nationale digitale bibliotheek (NDB)

De NDB is het geheel van digitale diensten dat de klant via verschillende ingangen toegang geeft tot het aanbod van alle publiek gefinancierde bibliotheken in Nederland. De NDB omvat het totaal aan digitale activiteiten van de KB op het terrein van de wetenschap, het erfgoed en de openbare bibliotheken.

1.1 Online diensten

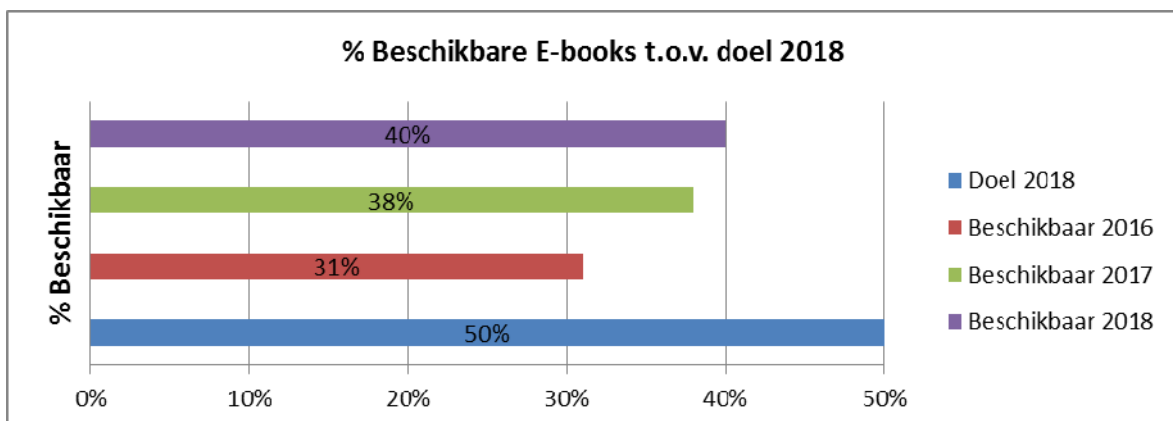
De KB levert diverse diensten online aan zoals websites, toegang tot digitale collecties. Online diensten hebben betrekking op alle diensten die door de KB online aangeboden worden. De KB wil dat het aantal bezoeken aan online diensten in 2018 is gegroeid naar 20 miljoen bezoeken per jaar. Door rationalisatie van het dienstenportfolio en daarmee vermindering van het aantal diensten, het toenemend gebruik via apps en de vanwege cookiewetgeving verminderde meetmogelijkheden, wordt deze indicator niet volledig behaald (score 2018: 16.091.676). Hoewel het aantal web-bezoeken aan onze online webdiensten dus niet zo sterk gegroeid is als begroot, is wel zichtbaar dat het aantal mensen dat onze diensten gebruikt is gestegen van 18% van de Nederlandse bevolking naar 33% (GFK onderzoek 2018).

2. Toegang bieden tot de bibliotheekcollectie Nederland

2.1 Beschikbare e-books

Beschikbare e-books worden op het e-bookplatform aangeboden. De KB wil in 2018 tenminste 50% van het digitale marktaanbod beschikbaar stellen. Het percentage is gebaseerd op het totaal aantal e-books dat CB aanbiedt. In 2018 is 40% van het totaal aantal e-books dat CB aanbiedt beschikbaar op het e-bookplatform.

2.2 Linked open data (LOD)

De KB wil (collectie)informatie beter vindbaar en bruikbaar maken door deze als linked open data te publiceren. Zo wordt er gewerkt aan het herkennen van namen en plaatsen in de als full text beschikbare digitale content om deze als linked open data te kunnen publiceren. Daarnaast wordt er ook gewerkt aan het als linked open data beschikbaar maken van beschrijvingen van de collecties zelf zoals bibliografische beschrijvingen en thesauri.

In 2017 is de publicatieomgeving opgeleverd en de Nederlandse Bibliografie is toegevoegd als Linked data set.

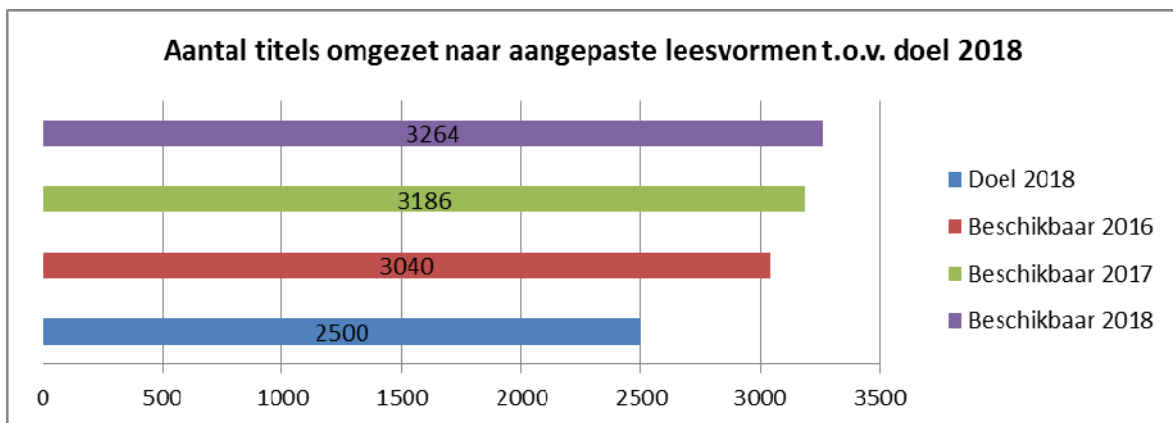
3. Stelseltaken (aangepaste leesvormen, leesbevordering en basisvaardigheden)

De KB geeft in samenspraak met diverse partners in het openbare bibliotheekveld invulling aan de stelseltaken. Voor de komende beleidsperiode zijn doelen vastgesteld voor de volgende programma's: aangepaste leesvormen, leesbevordering en basisvaardigheden.

3.1 Aangepaste leesvormen

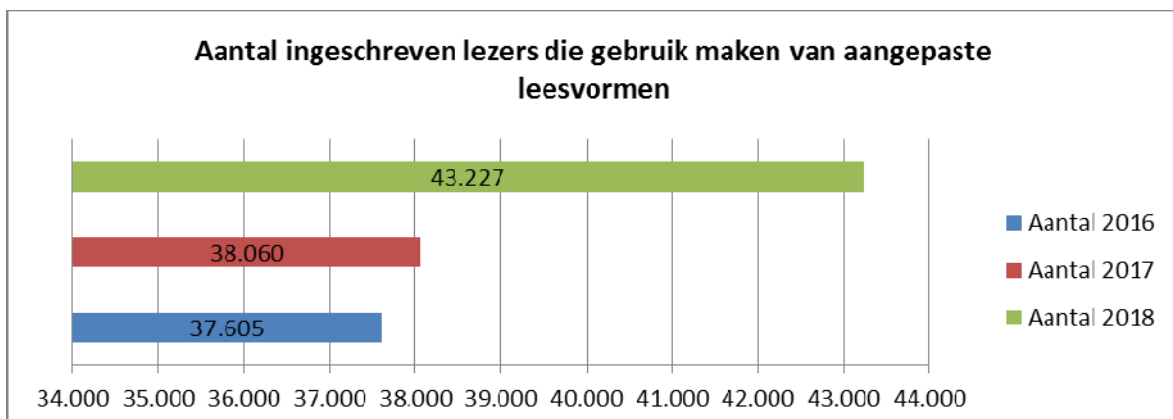
a. Het aantal aangepaste titels dat per jaar wordt omgezet naar aangepaste leesvormen.

Activiteiten die gericht zijn op het wegnemen van beperkingen door titels om te zetten naar aangepaste leesvormen. Eind 2018 is het aantal titels dat per jaar wordt omgezet naar aangepaste leesvormen gegroeid met 25% naar 2.500 titels per jaar. In 2018 hebben we 3.264 titels omgezet, 131% van het doel (2.500).

b. Aantal ingeschreven lezers die gebruik maken van lezen in aangepaste vorm.

Doel voor 2018 is een toename van het aantal ingeschreven lezers dat gebruik maakt van de collectie aangepaste leesvormen. In 2018 is het aantal ingeschreven lezers gestegen tot 43.227.

3.2 Leesbevordering

Leesbevordering en bevordering van leesplezier zijn centrale activiteiten van de nationale bibliotheek. Het programma BoekStart is een van de programma's waarmee de KB bijdraagt aan het bevorderen van lezen in Nederland.

- a. Percentage basisbibliotheken waar het programma BoekStart is ingevoerd.
Het doel om eind 2018 het programma BoekStart in alle basisbibliotheken ingevoerd te hebben is nagenoeg behaald. In 2018 is, op 1 bibliotheek na, in alle basisbibliotheken het programma ingevoerd.
- b. Bereik koffertje Boekstart.
De KB wil dat eind 2018 minstens 55% van de Nederlandse baby's via hun ouders bereikt wordt (via consultatiebureaus etc.). In 2018 hebben we een bereik gehad van ca. 92.000 baby's, dat is 55% van het aantal geboren baby's.
- c. Aan het eind van de beleidsperiode moet 85% van de basisbibliotheken het BoekStartprogramma in de kinderopvang uitvoeren, waar 45% van de kinderopvanginstellingen in hun werkgebied aan deelneemt. Eind 2018 voert 80% van de basisbibliotheken het BoekStartprogramma in de kinderopvang uit.
- d. Percentage basisbibliotheken waar het programma de Bibliotheek op school wordt uitgevoerd.
De KB wil dat eind 2018 85% van de basisbibliotheken het programma de Bibliotheek op school basisonderwijs uitvoert. Deze basisbibliotheken bereiken eind 2018 60% van de basisschoolleerlingen.
In 2018 voert 87% van de basisbibliotheken dBos basisonderwijs uit.
- e. Percentage bereik aantal scholen en aantal leerlingen basisonderwijs middels dBos basisonderwijs.
Aan het eind van de beleidsperiode is 60% van de basisschoolleerlingen bereikt.
In 2018 is ca. 51% van de basisschoolleerlingen bereikt via dBos Basisonderwijs.
- f. Percentage bereik aantal scholen in het vmbo en het aantal leerlingen vmbo middels dBos vmbo. Aan het eind van de beleidsperiode moet 25% van de vmbo-leerlingen bereikt zijn middels dBos vmbo. Resultaten 2018: nu 26%.
- g. Percentage bibliotheken waar dBos havo/vwo is ingevoerd.
Vanaf 2016 ontwikkelen we de aanpak 'de Bibliotheek op school (dBos)' voor havo/vwo. Eind 2018 heeft 10% van de basisbibliotheken die aanpak geïntroduceerd en bereikt daarmee 10% van de havo/vwo-leerlingen in hun werkgebied.
Het programma is gestart in 2017. Vrijwel alle bibliotheken zijn op de hoogte van lezenvoordelijst.nl en jeugdbibliotheek.nl. Ongeveer 6 basisbibliotheken zijn nu bij de pilot betrokken om fysieke en digitale dienstverlening rond LvdL te koppelen en op scholen aan te bieden. Dat is 4%. In 2019 wordt dit uitgebreid naar 15 basisbibliotheken, 10% van het totaal.
- H. Percentage bereik leerlingen havo/vwo middels dBos havo/vwo.
Het doel is om 10% van de havo/vwo leerlingen te bereiken met de aanpak dBos havo/vwo. Het programma is gestart in 2017. Het aantal leerlingen wat hiermee wordt bereikt is nog niet bekend.

- i. Percentage bereik basisbibliotheken die een leesbevorderingsnetwerk (geletterdheidsnetwerk ruimer gedefinieerd) heeft ingericht.
In 90% van de basisbibliotheken werkt men in 2018 met lokale overheid en instellingen samen binnen een leesbevorderingsnetwerk.
Resultaat 2018: In 99,3% van de basisbibliotheken werkt men in 2018 met lokale overheid en instellingen samen binnen een leesbevorderingsnetwerk.

3.3 Basisvaardigheden

De bijdrage die de KB levert aan basisvaardigheden m.b.t. lezen in Nederland (o.a. bestrijding laaggeletterdheid). De resultaten uit 2018 zijn:

- Gebruik programma bibliotheek en basisvaardigheden: in 2018 26.997 sessies ten opzichte van 17.923 sessies in 2017;
- Aantal gebruikers oefenen.nl: in 2017 214.767 ten opzichte van 46.249 in 2016 (cijfers 2018 nog niet bekend).
- Aantal taalhuizen in Nederland: in 2017 361 ten opzichte van 239 in 2016 (cijfers 2018 nog niet bekend).

4. Depottaak & duurzame opslag

4.1 Depottaak

In het kader van de depottaak worden alle publicaties uit of over Nederland verzameld, duurzaam opgeslagen en beschikbaar gesteld. Het gaat hierbij zowel om fysieke als digitale publicaties. Het betreft unieke titels.

In 2018 is de fysieke collectie toegenomen met:

- 44.251 monografiën;
- 832 periodieken en
- 39.350 tijdschriften.

De digitale collectie is toegenomen met:

- 10.968 ebooks;
- 253 periodieken;
- 3.041.340 artikelen en
- 1.815 websites.

Webarchivering.

De KB is in 2007 gestart met het archiveren van een selectie van Nederlandse websites. Deze websites worden niet alleen binnengehaald (crawlen of harvesten genoemd), maar er wordt ook een strategie ontwikkeld om de informatie voor de lange termijn bruikbaar te houden. Het webarchief is sinds 2011 in de KB-leeszaal beschikbaar.

In deze beleidsperiode willen we elk jaar minstens 1.000 websites aan het archief toevoegen. In 2018 zijn er 1.815 websites toegevoegd.

b. **Dekkingsgraad Collectie Nederland**

Deze indicator vergelijkt het aantal boeken dat in de afgelopen jaren is verworven ten behoeve van de Collectie Nederland met het aantal verschenen boeken dat voor opname in de collectie in aanmerking komt. Voor deze indicator wordt de dekking gemeten van de publicaties die in het jaar uitgegeven worden: t-2. Het resultaat van deze indicator voor dit jaar betreft dus de dekking van publicaties verschenen in 2016. Daarmee wordt recht gedaan aan publicaties die pas in een later stadium bij de KB binnenkomen. De dekkingsgraad bedraagt 64,5%.

5. Digitalisering Nederland Collectie

Vanuit het erfgoeddomein concentreert de KB zich op digitalisering van alle Nederlandse publicaties vanaf het begin van de boekdrukkunst.

	Tot 1900	1900 – 1940	1940 – 1959	1960 – 2000
2018	86%	58%	16%	0,6%

a. **KB-collectie**

De KB bezit een groot deel van alle Nederlandse publicaties vanaf het begin van de boekdrukkunst. De KB digitaliseert al een aantal jaren haar eigen collectie.

In 2018 is de volgende productie (in pagina's) behaald:

Omschrijving	Doel	Realisatie
Gedigitaliseerde seriële publicaties (in pagina's)	5.400.000	3.400.341
Gedigitaliseerde boeken (in pagina's)	5.500.000	2.936.789
Materiaal voorbereiding: totaal in productie genomen (in pagina's)	10.500.000	7.282.826

6. Bereik in Nederland

Het bereik onder volwassen Nederlanders van de online diensten van de KB is 33%.

7. Samenwerking

De KB ontwikkelt zich in samenwerking met anderen. Om effectief te opereren in netwerken is het essentieel voldoende voeling te houden met de belangen, plannen en zorgen van andere spelers in het netwerk.

7.1 Erfgoedinstellingen

Collecties van erfgoed instellingen doorzoekbaar.

Om zoveel mogelijk Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften digitaal doorzoekbaar te maken bouwen we het bestaande netwerk uit met nieuwe partners. We streven er naar om in 2018 van vijftig Nederlandse erfgoedinstellingen gedigitaliseerde content binnen Delpher doorzoekbaar te maken. In 2018 hebben we de digitale collecties van 69 instellingen doorzoekbaar gemaakt.

7.2 Overige instellingen

Tentoonstellingen.

Van de KB-collectie is het volgende materiaal uitgeleend voor een tentoonstelling of bruikleen:

- Interne tentoonstellingen: 9 met 380 stukken,
- Externe tentoonstellingen Nederland: 22 met 243 stukken,
- Externe tentoonstellingen buitenland: 6 met 11 stukken.

8. Aanwezigheid in de pers: exposure KB in zowel gedrukte als online media

Zie hiervoor bijlage E.

9. Klanttevredenheid

In 2018 heeft geen klanttevredenheidsonderzoek plaatsgevonden.

Bijlage B: Jaarverslag Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

De Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek is in 1938 opgericht en bestaat in 2018 80 jaar. De Vereniging heeft een nauwe band met de KB en haar collecties. Dankzij een financiële bijdrage van de Vrienden kan de KB topstukken aanschaffen die niet in het normale aanschafbudget passen. Zo blijft belangrijk cultureel erfgoed toegankelijk voor het Nederlandse publiek. De KB organiseerde diverse activiteiten als blij van waardering voor de huidige Vrienden en om nieuwe Vrienden te werven.

Aanwinsten

In 2018 hebben de Vrienden een financiële bijdrage geleverd aan de tentoonstelling 'Magische miniaturen' en hebben zij fors bijgedragen aan de aanschaf van een zeer zeldzame incunabel: Raoul Lefèvre, *Le recueil des histoires de Troyes*. Haarlem, Jacob Bellaert, 1485-86. Zie hiervoor ook Bijlage C.

Deze incunabel is een prachtige aanvulling op de collectie die al bij de KB aanwezig is.

De aankoop is in de zomer van 2018 gedaan bij veilinghuis Drouot in Parijs en is mogelijk gemaakt door een bijdrage door de B.H. Breslauer Foundation, het Mondriaan Fonds en de Vereniging Vrienden van de KB.

Activiteiten

Ook in 2018 verzorgde de KB diverse bijeenkomsten waarvoor de Vrienden waren uitgenodigd. Zo vond er een speciaal podiumgesprek plaats over vogels en boeken naar aanleiding van de nieuwe pocketuitgave van *De Nederlandsche Vogelen*.

De succesvolle tentoonstelling 'Magische miniaturen' in het Catharijneconvent trok veel bezoekers. De KB wijdde er een symposium aan: 'Meesterwerk: miniatuurkunst in de Zuidelijke Nederlanden in de KB'.

In de zomer waren de Vrienden van harte welkom bij de feestelijke opening van twee tentoonstellingen, die de KB samen met Museum Meermanno had georganiseerd: 'Druk in Den Haag. 500 jaar boeken in 30 verhalen' en 'Vader en dochter, Ronald en Marije Tolman. Betoverende prentenboeken'.

Voor de boekpresentatie van de *Canon van Nederland in de Koninklijke Bibliotheek. vijftig boeken bij vijftig vensters* gingen KB-hoogleraar Irene van Renswoude, Joep Leerssen (hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam) en samensteller van het boek Jan Bos (vml. teamleider Collectiekennis KB) met elkaar in gesprek over de 'zin en onzin' van canonvorming. Al eerder konden de vrienden het online college van Joep Leerssen volgen over de nationale canonvorming in het Nederlandse culturele zelfbesef.

Het middagsymposium 'Berichten over tachtig jaar oorlog. De Nederlandse Opstand tussen feit en fictie' werd massaal bezocht. Experts boden een blik op de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) via verschillende media zoals nieuwsprenten, nieuwsbrieven en literatuur.

Stichting Vrouwengeschiedenis van de Vroegmoderne Tijd organiseerde in samenwerking met de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en de (KB) een symposium met het thema: 'Vrouwengeschiedenis als bron van inspiratie'.

Ter nagedachtenis aan de 50ste sterfdag van de verzamelaar Louis Koopman geeft KB een aantal presentaties over de Collectie Koopman. Conservator Moderne boekkunst Paul van Capelleveen laat u een mooie selectie zien en neemt u mee in het verhaal over de collectie. De collectie bevat boeken die gemaakt zijn door belangrijke kunstenaars, van Picasso tot Zadkine. De presentaties worden ook in 2019 gegeven.

Excursie Utrecht

Ruim 70 Vrienden hebben deelgenomen aan de excursie Magische Miniaturen in het Catharijneconvent in Utrecht. Drs. Van der Vlist, conservator bij de KB, verzorgde de inleiding op de tentoonstelling. De rondleidingen werden gegeven door medewerkers van het Catharijneconvent. Als extra attentie, ter ere van ons 80-jarige jubileum, kregen de Vrienden na afloop van de borrel *de Boekenwereld* cadeau, dat voor de helft gewijd is aan de tentoonstelling. Het magazine komt 4 keer per jaar uit, en is een gezamenlijk initiatief van Universiteit Amsterdam, Leiden, Leuven en de KB. De tentoonstelling heeft 5 sterren in het NRC gekregen.

Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering (ALV) vond plaats op 15 juni 2018 in Museum Meermanno, in Den Haag. De voorzitter heette de Vrienden hartelijk welkom, en een bijzonder welkom was er voor erelid de heer Van Drimmelen, voormalig KB-directeur.

Belangrijk punt op de agenda was de benoeming van een nieuw bestuurslid: de heer E. van Welie. Twee bestuursleden zijn aan het einde van hun termijn gekomen: mevrouw Van Ditzhuyzen en de heer De Groot. Zij worden hartelijk bedankt voor hun inzet.

De jaarverslagen zijn besproken. Het bestuur en de penningmeester krijgen van de ledenvergadering decharge voor het gevoerde beleid. De heren Steenbakkers en Bouwmeester zijn bereid volgend jaar weer plaats te nemen in de kascommissie.

De Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek telde op 31 december 2018 585 leden.

In het bestuur hadden zitting: drs. H.A. Pabbruwe (voorzitter), mevrouw drs. N.N. van Willigen (secretaris), drs. F.A. Kooij RBA (penningmeester), mevrouw drs. R.E.A. van Ditzhuyzen en dr. A.H. de Groot en de heer E. van Welie. Dr. E.J.B. Knibbeler had als algemeen directeur van de KB q.q. zitting in het bestuur.

Aansluitend op de Algemene Ledenvergadering verzorgde Arno Kuipers, collectiespecialist bij de KB, de inleiding op de expositie 'Porno op Papier. Taboe en tolerantie door de eeuwen heen'. Vervolgens

vertelde Jan Bos het verhaal achter enkele bijzondere aanwinsten van 2017 en hij lichtte toe wat de geselecteerde collectiestukken zo uniek maakt.

Ter gelegenheid van het 80-jarige jubileum hebben alle Vrienden een prachtige set ansichtkaarten cadeau gekregen. Op de kaarten staan afbeeldingen van een selectie van de topstukken die mede dankzij de bijdragen van de Vrienden konden worden aangekocht. Op de omslag staat meer informatie over de werken.

Bijlage C: Bijzondere aanwinsten

Hieronder volgt een selectie van de bijzondere aanwinsten door de KB in 2018.

Middeleeuwse handschriften

Een getijdenboek uit circa 1470-1480 dat op grond van de kalender en de stijl van het penwerk gelokaliseerd kan worden in Enkhuizen.

Na-middeleeuwse handschriften

De na-middeleeuwse handschriftcollectie van de KB werd aangevuld met 24 unieke stuks, waarvan 4 alba amicorum uit de 19de eeuw. Enkele van deze handschriften verdienen speciale vermelding:

- Het album amicorum van Zenon Muilert. Het album bestaat uit 361 folio en is een doorschoten exemplaar van Claude Paradins 'Les devises héroïques', gedrukt door Christoffel Plantijn en waarschijnlijk ook in zijn boekhandel gebonden. Het bevat 49 ingekleurde wapens van voornamelijk Nederlandse studenten in Frankrijk tijdens de periode 1563-1566, o.a. Jan van der Does. Het album is daarmee een van de vroegste alba amicorum uit de Nederlanden.
- Een brief van koningin Maria II Stuart, koningin van Engeland en Schotland (1662-1694), geschreven aan Françoise van Aerssen-Ouwerkerk in 1692, betreffende de dood van haar dochter, Isabella Ouwerkerk-van Nassau, die overleed tijdens de bevalling van haar eerste kind.
- Een handgeschreven vouwprent uit ca. 1780, met tekeningen die dienen als memento mori.
- Anonieme dreig- en spotbrieven (7 stuks) aan het adres van Anton Mussert, gedurende de periode 1940-1945.
- Een nog onbekend Nederlands toneelstuk uit de achttiende eeuw, getiteld 'Artemisia, koningin van Karie' van de onbekende auteur Lebon.

Oude Drukken

De belangrijkste aanschaf was de aankoop van de Bellaert-incunabel, met steun van de Vereniging Vrienden van de KB (Raoul Lefèvre, *Le recueil des histoires de Troyes*. [Haarlem, J. Bellaert, 1485-86]. Jacob Bellaert was een belangrijke incunabeldrukker in Haarlem. Er zijn achttien uitgaven aan hem toegeschreven die allemaal goed verzorgd en aantrekkelijk zijn. Het drukwerk van Bellaert is technisch goed en zeer luxueus. Hij drukte dit boek in het Frans en in het Nederlands en liet hiervoor speciale houtsnedenseries maken door een anonieme kunstenaar die bekend staat als de 'Meester van Bellaert'. Het boek is mede door de prachtige houtsneden een monument uit de geschiedenis van de Nederlandse boekdrukkunst te noemen.

De tekst is geschreven door de vijftiende-eeuwse Franse auteur Raoul Lefèvre. Deze priester leefde aan het hof van Philips den Goede, Hertog van Bourgondië en schreef twee werken die sterk gerelateerd zijn aan dat Bourgondische hof. Het *Recueil des histoires de Troyes* (1464) gaat over de geschiedenis van Troje en verwijst naar een voorgeschiedenis waarmee de rechtspositie van het Bourgondische hof gerechtvaardigd kon worden.

Daarnaast werd een bijzondere editie aangekocht met afbeeldingen van de belangrijkste monumenten in de Republiek: Jacob Marcus, *Deliciae Batavae variae elegantesque picturae omnes Belgii antiquitates, & quicquid praeterea in eo visitur, representantes, quae ad album studiosorum conficiendum deservire prossunt*. Amstelodami, Joannes Janssonius, 1618.

Voorts een uitgave over de geschiedenis van Nederland met handgekleurde gravures: *Ausführliche und grundrichtige Beschreibung der freyvereinigten Staaten und spanischen Niederlanden, in gewisse und sonderbare XVII. Länder abgetheilet* Franckfurt und Leipzig, Christoff Riegel, 1691.

Uit de nalatenschap van L. Saalmink werd een groot aantal variëteit uitgaven van Nederlands meest gepubliceerde dichter voor kinderen, Hiëronymus van Alphen, aangekocht waardoor nu in de KB de belangrijkste collectie over deze dichter beschikbaar is. Op grond hiervan konden eerdere uitgaven beter beschreven worden en werden enkele unica toegevoegd. Het gaat om Hiëronymus van Alphen, *Kleine gedichten voor kinderen*. Utrecht, wed. J. van Terveen 't and 'lo' zoon, 1787 en Hiëronymus van Alphen, *Kleine gedichten voor kinderen*. Amsterdam, J. Wortman .

Ten slotte werden 41 oude drukken aan de collectie toegevoegd die nog niet in Nederlandse openbare erfgoedcollecties voorkwamen of zelfs wereldwijd uniek zijn.

Boekbanden

Boekband door Geert van Daal, 1985, Groen geitenleer, met goud bestempeld. Deze band met het ogenschijnlijk eenvoudige decor, is een bewijs van uitzonderlijk vakmanschap. De bestempeling is zorgvuldig ontworpen en beslaat de gehele band. De lijnstukjes zijn met bladgoud minutieus met de hand aangebracht.

Boekband uit Nederland, ca 1790, Parelmoer, met zilveren rug en slot. In dit kleine, bijou achtige boekje, zit een almanakje uit 1792. Het bandje is constructief echter niet verbonden met de inhoud, maar is eerder een mapje. Als er een nieuw almanakje beschikbaar kwam, werd het in het luxe hoesje geschoven.

Boekband uit Nederland, Leiden?, 1778, Roze, rode, zijde, geborduurd met zilverdraad en pailletten. Schilderingen onder glas. Schuifdoos van gemarmerd kalfsleer. Deze bijzonder luxueuze boekband bevat de op zijde gedrukte titelpagina van het proefschrift van Leonard Hoeufft. Dit exemplaar was bestemd voor zijn toekomstige vrouw, vandaar alle amoureuze extra's: de geschilderde putti, een liefdevolle opdracht, en een op witte zijde gedrukt gedicht

Bijzondere moderne drukken

Voor de bijzondere moderne drukken (vanaf 1800) werden onder andere onbekende en vroege uitgaven gekocht, zoals een pornografische strip *New Comic Strip* van Jan Cremer (1963) en Toon Tellegens kunstenaarsboek *Emptiness revealed* (1976). Naar aanleiding van de tentoonstelling *De kunst van lezen in Meermanno* werd een reeks kunstenaarsboeken aangeschaft. Als geschenk kwam een omvangrijke verzameling luxe en zeldzame uitgaven van Arthur van Schendel in de KB (verzameld door Dr L. van der Hammen). De collectie Achterberg werd uitgebreid met een uniek exemplaar van *Huis* (1943), namelijk het exemplaar van de illustrator C.A.B. Bantzing met proefschetsen en een origineel portret van de auteur door Bantzing.

Collectie Koopman (Franse literatuur, typografie en kunstenaarsboeken)

Voor de Collectie Koopman werden onder andere bijzondere fotoboeken van Laurence Aëgerter en werken van typograaf Raymond Gid aangeschaft, het art-decoboek *Le Centaure* geïllustreerd door Linossier (1929), een handschrift van Paul Valéry, een prospectus voor *Jazz* van Henri Matisse, een onbekende versie in typoscript van *Repli*, roman van André Rouveyre (later geïllustreerd door Matisse), en een toneelstuk van Eugène Ionesco met handgeschreven opdracht aan Samuel Beckett. Niels Bokhove schonk elf brieven die Koopman (behalve verzamelaar ook natuurkundige) schreef aan college Bokhove (vader van).

Kinderboeken

Schenking en aankoop van ruim honderd beweegbare boeken uit de verzameling Borms-Koop. De aanwinsten omvatten o.a. pop-ups, boeken met trekstrips of uitvouwbare hoofden en benen, en boeken die als een panorama of een carrousel opgevouwen en neergezet kunnen worden. Een aantal medische en technische handboeken met uitklapbare organen en motoren waren bestemd voor gebruik door studenten.

De kleinste kinderboekenaanwinst was *Het goedhartige kind* [auteur en uitgever onbekend, datering 184?]. Het boekje van 121 pagina's meet slechts 39 × 59 mm en bevat drie verhalen: *Het goedhartige kind*, *De boosaardige jongen*, *De kleine luisaard*. Het is voorzien van vier gedetailleerde ongekleurde gravures, het titelblad ontbreekt helaas.

Retro collectievorming

Tientallen publicaties uit het archief van de Rotterdamse uitgeverij Ad. Donker ter completering van het bezit van deze uitgeverij.

De Collectie Sliggers: 1500 objecten (boeken en tijdschriften) op het terrein van Erotica en Pornografie uit de periode 1880 tot heden. Deze collectie erotica kon in maart 2018 worden gekocht van verzamelaar Bert Sliggers uit Haarlem. De collectie vormde de kern van de succesvolle tentoonstelling *Porno op papier* in Museum Meermanno/Huis van het Boek. De collectie bevat uiterst zeldzame erotische tijdschriften als *De Clown* en *Pst-Pst* uit de negentiende eeuw en vroege 'realistische' romans als *Liefdesavonturen van een ouden snoeper* en *De verdorven wellusteling*. Ook de vroegste en

voorheen nauwelijks bekende Nederlandse Pin--up--magazines uit de tijd vlak na de Tweede Wereldoorlog zijn nu in het bezit van de KB, zoals Pin up magazine, Knal en Studio de Paris. Door deze aankoop konden veel onbekende of verloren gewaande publicaties toch worden toegevoegd aan de KB-collectie.

Digitale collectie

Via de Online Bibliotheek zijn de boeken van de Kameleon beschikbaar die de KB samen met uitgeverij Kluitman gedigitaliseerd heeft.

Voor bijzondere aanwinsten in het webarchief, zie paragraaf 4.2.2.

Bijlage D: Paragraaf Samenwerkingsverbanden

De KB kent geen samenwerkingsverband zoals wordt bedoeld in de richtlijn jaarverslaggeving onderwijs waarbij door een ministeriële regeling samenwerkingsverbanden voor aaneengesloten gebieden worden aangewezen (artikel 17 Wet op het voortgezet onderwijs). De missie van de KB is om vanuit de kracht van het geschreven woord bij te dragen aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Dit doen we samen met vele partners in het domein van de openbare bibliotheken, het erfgoed en de wetenschap. De KB gaat bij de uitvoering van haar taken uit van de kracht van haar netwerk. Binnen dit netwerk wordt samengewerkt waarvoor samenwerkingsovereenkomsten worden afgesloten. Alhoewel dit juridisch gezien geen samenwerkingsverbanden zijn is het goed om deze te melden zodat zichtbaar wordt met welke partijen de KB in 2018 een samenwerking is aangegaan.

Nederlandse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Nederlandse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie in het kader van Metamorfoze
Bibliotheca Rosenthaliana	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Bibliotheca Rosenthaliana, Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam UvA, in het kader van Metamorfoze
Sociaal Historisch Centrum Limburg	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg in het kader van Metamorfoze
Koninklijke Haarlemsche Football Club HFC	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Koninklijke Haarlemsche Football Club HFC in het kader van Metamorfoze
Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding in het kader van Metamorfoze
Katholiek Documentatie Centrum - KDC	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Katholiek Documentatie Centrum in het kader van Metamorfoze
Zuid-Afrikahuis	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Zuid-Afrikahuis in het kader van Metamorfoze
Naturalis Biodiversity Center	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van Naturalis in het kader van Metamorfoze
Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in het kader van Metamorfoze
Atria Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouweng	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van boeken van Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, in het kader van Metamorfoze

Atria Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouweng	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, in het kader van Metamorfoze
Eye Filmmuseum	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Eye Filmmuseum in het kader van Metamorfoze
Nederlands Fotomuseum	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Nederlands Fotomuseum in het kader van Metamorfoze
Wageningen UR Library	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Wageningen University & Research - Library in het kader van Metamorfoze
Persmuseum	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Persmuseum in het kader van Metamorfoze
Theologische Universiteit Kampen	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Theologische Universiteit Kampen in het kader van Metamorfoze
Haarlemsche Cricket Club Rood en Wit	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van de Haarlemsche Cricket Club Rood en Wit in het kader van Metamorfoze
Historisch Archief NDR	Overeenkomst ten behoeve van digitalisering van tijdschriften van het Historisch Archief NDR in het kader van Metamorfoze
Universitaire Bibliotheken Leiden	Overeenkomst ten behoeve van de omzetting naar DBNL-compliant XML van de verzamelde werken van J. Huizinga
Universiteit Gent	Overeenkomst wederzijdse beschikbaarstelling Google scans
Portico	Portico Replica Hosting Agreement
Qatar National Library	Memorandum of Understanding Qatar - KB
Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN)	Overeenkomst SPN-KB-Stichting Lezen uitvoeringsplan programma educatie (Kunst van Lezen)
Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN)	Overeenkomst opleidingen Koninklijke Bibliotheek
Nationaal Archief	Samenwerkingsafspraken duurzame opslag Metamorfoze archieven en collecties in het e-depot bij het Nationaal Archief
DANS	Beheer Gemeenschappelijke Metadata Harvester, 2018-2019

Naast deze overeenkomsten valt ook te denken aan:

- **E-lending covenant** Vanaf 1 januari 2019 is het covenant e-lending van kracht. In dit covenant staan de afspraken tussen organisaties in de boekenbranche over het uitlenen van e-books aan leden van de openbare bibliotheek en over de vergoeding die uitgevers, auteurs, vertalers en illustratoren daarvoor ontvangen.
- **Elsevier** De uitgever van Elsevier Weekblad, One Business, en de Koninklijke Bibliotheek (KB) hebben op 3 december een overeenkomst gesloten waarmee One Business het volledige digitale archief van Elsevier Weekblad (en voorlopers) beschikbaar stelt aan de KB.
- **Nederlab** Op 26 oktober wordt het onderzoeksproject Nederland afgerond met een feestelijke presentatie. De KB is partner in dit project en er is veel gebruikgemaakt van KB-data.
- **Clariah** De KB is partner in het consortium dat zich onder leiding van het Huygens ING heeft gecommitteerd aan CLARIAH.

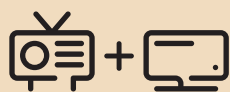
FEITEN & CIJFERS 2018

KB IN DE PERS

EN OP SOCIALE MEDIA

De afdeling Corporate Communicatie monitort dagelijks wat onze media-inspanningen opbrengen, zowel in print als digitaal.

Totaal

12 uitzendingen

Radio & Televisie

Volgers per 31-12-2018

KB	Volgers	Groei
Twitter	11.698	6,8%
Facebook	5.405	10,7%
LinkedIn	6.585	51%
Instagram	1.513	186%
YouTube	469	24%
Online Bibliotheek		
Twitter	30.755	-0,1%*
Facebook	37.690	11,8 %
Instagram	2.739	34%
YouTube	420	-
KB Research		
Twitter	1.611	21,6%
Delpher		
Twitter	1.861	34%

Toppers

- > VakantieBieb
- > de Bibliotheek op School
- > Tentoonstelling: Magische Miniaturen
- > Tentoonstelling: Porno op Papier. *Taboe en tolerantie door de eeuwen heen*
- > DBNL
- > Delpher
- > Webarchivering
- > Online Bibliotheek
- > Laaggeletterdheid

Volgers Groeipercentage t.o.v. 2017

* veroorzaakt door het verwijderen van fake-accounts door Twitter in juli 2018

AANWINSTEN

